

Boorn & Boerschop

Jaargang 25 / 2015

Een uitgave van de heemkondevereniging Borne
Verschijnt 3 keer per jaar

Nummer 3

Colofon

Bestuur van de vereniging

F.A. Nijkamp (voorzitter), A.M. Velthuis, (secretaris), F.H.S.M. Mars (penningmeester), L. Bult, A.M.A. Haak - Beune, B.J. Hogeweg, J.I. van de Ven, (leden).

Secretariaat

Welemanserf 5, 7622 HT BORNE
tel.: 074 266 70 79
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Website

www.heemkundeborne.nl

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 18,- per jaar
Gezinslidmaatschap € 24,- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr.:
NL43RABO0145637409

Redactie Boorn & Boerschop

J. Haak en A. Tanke

Redactieadres

Van Deinsteestraat 33, 7621 XL Borne.
tel.: 074 266 43 92
e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

Ondersteuning en advies

H. ten Thije en J.J. Grootenboer

Omslag ontwerp

J. Haak

Inzenden kopij

Aan het redactieadres. De redactie kan bij publicatie in overleg met de auteur artikelen, inkorten, splitsen en redigeren.

Uiterste inzenddatum volgende nummer

15 februari 2016

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best gedaan rechthebbenden te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechten kunt laten gelden op afgebeelde foto's, dan kunt u zich melden bij het bestuur van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna, VVV, Museum Bussemakerhuis en de penningmeester van de vereniging, allen te Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de heemkundevereniging.

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Grote foto op de voorpagina

Werkzaamheden in de Grotestraat.

Bron: Collectie HIP, bibliotheek Borne.
Foto geschonken door mevr. Lansink.

Geachte lezers.

Met dit derde nummer sluiten we 25 jaar Boorn en Boerschop af. In de afgelopen 25 jaar zijn er zeer veel lezenswaardige, interessante, komische, maar vooral historische verhalen in ons blad verschenen. Aan artikelen geen gebrek. Echter dit lijkt voorbij. Vandaar dat verder in dit nummer een oproep staat om artikelen aan te leveren, zodat we de volgende 25 jaar met vertrouwen tegemoet kunnen zien.

De redactie.

Inhoud

Colofon	<i>Redactie</i>	1
Komt 'er in, krie'j koffie	<i>Zwier Kremer</i>	2
François Ilegems, een Belgische vluchteling in Borne (1914-1918)	<i>Jan F. Deckwitz</i>	4
Nieuws van het Bussemakerhuis	<i>Liesbeth Hassink</i>	9
"Geef acht!"	<i>Johan Kwast</i>	10
Stil wean	<i>Zwier Kremer</i>	12
Excursie naar Westerbork en Veenhuizen	<i>Annemarie Haak en Jan Stoop</i>	13
Oet de oale deus. Jubileum bij Spanjaard	<i>Henk ten Thije</i>	14
De Onderlinge Ziekteverzekering St. Stephanus voor leden van de parochie Hertme 1930-1963	<i>Anja Tanke</i>	16
De familie Wensink-Gervink in Borne	<i>Martin Thiehatten</i>	22
Schenkingen aan de vereniging	<i>Martin Thiehatten</i>	27
Kopij gevraagd	<i>Redactie</i>	27
Nog leverbare uitgaven		28

Komt 'er in, kriej koffie

Zwier Kremer

Mien Va was penningmeester van 'n boond. Van 'n vakboond, het CNV bedoel ik. Dat was hee al joaren. 't Was in de tied dat iej oew loon in contanten in un zekske kreeg'n oet'ekeerd. En de contribusie van de leden mos op'ehaald word'n, want acceptgiro's waar'n d'r in dee tied nog nich, loat stoan internetbankiern. D'r was alleene 'ne fietse en dat betekent dat hee de leu bij langs mos um de contribusie te innen. Hee har 'nen fietse met een lang zadel en 'nen helen groten krul: zien stalen ros. En wat hef hee d'r damoals völle op loss 'efietst.

Eén keer in de moand op 'nen zoaterdag op de fietse, te beginn'n bij de Prins Bernhardlaan met de zietstroaten en dan noar Zèendern. Dat was de meest logische route; en as hee doar dan kloar met was, gung hee wier verdan in Boorn. Hoo völle leden hee bij langs mos weet ik nich precies, meer hee was d'r in elk geval d'n heeln zoaterdagmorgen tot in 't begin van de middag met gangs.

Dat 't d'r völe waren waar hee bij langs mäs, dat was op zich gin probleem. En dat hee d'r zo völe tied met te doen har, doar kon hee eigenluk ook niks an doen. Want dat kwam omdat hee zovöle breurs en zwoagers bij langs mos; zienen hele familie in Boorn was lid van 'n boond en dat was 'nen heel'n trop: veer breurs en veer zwoagers; zonder oet-zondering waren dee alle acht lid van zienen boond. En rekken now meer nich dat hee d'r zo meer effen an kon kommen wippen, zo as bij de meeste leu. Köj vergetten. "Binn'nkommen en koffie dreinken". Dat köj ok nich maak'n. As iej eens per moand bij oew familie oew gezicht loat zeen, köj nich gauw effen de contribusie innen en d'r wier van tuske goan. Nee. "kom t'r in, kriej koffie." En wat doo'j dan? En dan kreeg iej d'r natuurlijk ok nog wal is wat bij. En koffie doar was hee naar gek op. Iej könt geruste zeggen: mien Va en ziene fietse lepen op koffie.

No mot ik eerluk wean, hee was zölm ok nog wal an de proaterige kaant. Hee har aait wal wat te vertellen. Ok bij leu dee gin familie waren, kon hee nog wal is un pröatke maken. Hee was wal 'nen gezelligen proater. En dat kwam wier omdat hee zovöle keender har. Dee har'n hum et proaten wal 'eleerd, want dat waren bössels van jongs dee zovöle oetspookten, dat hee nogal heel wat recht te zetten har in hoes. Dat gung hem overigens wal good of.

Hoo 't ok was. Een keer in de moand op zoaterdag kwam hee pas in de middag thoes en dan zo'j deenken: hee hef wal honger! Meer as Oarntien, de vrouwe' dan vroeg: "Albert zal'k oew effen un paar pannekooken bakken?" Dan was het antwoord steevaste: "Nee Oarntien ik hoof nich wat, ik heb gin honger". "Meer Albert, iej mut wat etten. Iej bunt de

hele dag drok 'ewest. Miej duch dan heb iej toch wal wat neudig. Ik wil nich op mien geweten hebb'n da'j in hoes nich genog kriejt". "Nee Oarntie, ik mut d'r nich an deenken. 'k Heb al zovöle koffie had en iedermoals d'r wat bij. Ik hoof niks. Ik bin zo vol as 'n mud". "Good, ik loat het mel nog effen stoan en aj dan vanoavond wat lust, bak ik d'r dan nog wal een stuk of wat".

En dat herhaaln zich elke moand op één zoaterdagmiddag. En Oarntien hoo good of zee heur best ok deear, zee kon hum nich an de pannekooken krieg'n. 't Was steevaste: "Ik hoof niks". En doar bleef ut dan bij.

Meer loat wèen: penningmeester van 'n boond. Hee was t'r zo trouw in, ik meen met ut ophaaln van dee contribusie. Hee sloog nooit oawer. Het woord oawersloan kwam in zien weurdenbook nich vuur. Meer op 'n zeker moment wo'j duur moeder natuur bij de kladd'n 'enommen en dan köj doen wat aj wilt meer iej goat vuur de biele. En joa heur, hee kreeg de griep en nich zo keenderachtig ok nich. Hee kon gin kaant op, zo zeek as 'n katte. 't Gebuurn in 't begin van de wèkke dus niks an de haand, behalve dan in berre. Koorts en van boam tot onder zat d'r nergens meer een slot op. Hee wör zo mager as braandhooft. En hoo dichter bij'n zoaterdag, hoo zeeker hee wör. Vriejdaangs vuur d'n bewusten zoaterdag. 'n Probleem....

"Vrouw, hoo mot dat now met dee contribusie. Morg'n mut dat eigenluk gebuur'n". "Misschien köj oonzen Zwier vroagen. At hee vanoavond zien hoeswark (ik gung noar de oamdschool) kloar maakt, wil hee dat vaste wal doen".

En zo gebuurn 't dat ik zoaterdagsmorgens op 't fietsk stappen en de contribusie ging ophaaln. Ik zetten de sökke d'r good in, want ik wol op tied kloar wèen. Moch mien Va d'r tot in de middag met gangs wèen. Ik zol d'r vuur zorgen, da'k vuur de middag weer thoes was, want ik mos 's middaangs ok nog voetball'n.

De route, hoo of 't makkeluks was, har'ik van mien Va met 'ekreeg'n: eerst dus de Prins Bernhardlaan en dan noar Zeendern en dan wier verdan in Boorn. 't Eerste gedeelte schoot aardig op en vrogger dan

Mien Va hef tot an zien 92 ste joar, zo oald isse wordn, lid 'ewes van 't CNV ofdeling Boorn.

ik verwacht har, was ik al wier in Boorn gangs. As't zo duur geet, kon ik mooi op tied in hoes wèèn, vuur 't etten.

Eerst meer is bij oom Hennie langs. "Kan oew va nich?" "Nee, hee hef onmeundigen griep en kan gin kaant op. Doarumme haal ik vandage de contribusie". "Komt er in, kriej koffie." Noa dat ik alles oawer de patient verteld har en de koffie op har, gung 't wier verdan opweg noar de volgende klant: oom Kneels. "Zo kan oew Va vandage nich?" "Nee, hee hef de griep". "Kom binnen, kriej koffie," zeer ome Kneels. "Ik heb nich zovölle tied, want ik mut d'r nog heel wat doon". "Ach, kom... oew Va kump ok aait binnen. Un köpp'n koffie geet d'r wal in en 'n plekske cake d'r bij, geet ok wal. Döt oew Va ok aait". Ik har nich het lef um nee te zeggen en 'n plekske cake lusten ik wal; dat kreeg ik ok nich elken dag.

En zo gung ut bij ome Rieks en bij ome Henk en nee zeggen was d'r nich bij. Zeker nich as 't familie is. Bij de een was 't keukske en bij de aander un plekske kook. En zo gung het bij ome Gerrit-Jan, ome Jan, ome Derk en nog un keer bij ome Jan. 't Was gebuurd met het vlotte werk. "Kan oew Va

nich? Oh seek? Komt 'r in kriej koffie en vertel". Oaweral stun 'n koffie op 'n kachel te prötteln. 't Was koffie vuur en koffie noa en oaweral d'r dus wat bij. Vuur da'k d'r arg in har, was 't al twaalf uur en ik mos d'r nog best een stuk of wat bij langs. Dus ik mos opscheeten, as ik op tied thoes wol wean.

Zo kwam ik bij de Veldmans. De duur gung al lös vuur da'k de kleenk te pakken har. "Zo Zwier, iej hier in plaats van oew Va?" "Joa, joa... hee hef de griep en hef't beheurluk te pakken en now vroeg hee of ik vuur dizze keer de contribusie wol haaln. Vandoar da'j miej hier zeet". "Kom wieder, binn'n is 't better as boeten". "Nee, nee, ik heb d'r nog un stuk of wat te doon en ik möt nog voetbaln". "Kom, kom, oew Va keump ok aait effen binnen. As iej de tied nich nemt, nèèmp de tied oew wal".

Vuur da'k d'r arg in har, stun ik al in de kökken en wat rook ut doar lekker. Mienen nös begon d'r al van te jökken. "Goat zitten en vertel effen hoo slim oew Va 't wal nich hef, want 't is wal un oetzundering dat hee zölm gin contribusie haalt en dat wil wal wat zeggen". Ik zat nog meer net of zien vrouw kwam d'r met een groot bord anzetten en zette'n dat vuur miej neer, met de weurde "et smakeluk". "Hoo, wat is dat now?" Op dat bord lag un haandvol ribbetjes te daampen. "Is het de bedoeling dat ik dee op èt?" "Joa, joa, dat dut oew Va ok aait en den veend ze hatstikke lekker". Ik bin d'r to moar an begonnen en ik mut eerluk wèèn, ze smaak'n biezeunder lekker.

Ik wist wal dat de Veldmans, um de zovölle tied op het brommertje noar Goor hen gingen umdat het vleis doar zo goedkoop was; meer dat mien Va één van de grote ofnemmers was, kwam ik dus now achter.

To ik alns verteld har, oawer mien Va ziene griep en de ribbetjes noar binnen werkt har, ston ik, stief van de cake en de keukskes en de ribbetjes, op um de rest van de contribusieklaanten te bezeuken. "Doo oew Va de groeten en loat hee meer gauw better worden".

En to ik de leste klaanten har of 'ewarkt en um good één uur thoes kwam, zeer mien Moo: "Zo Zwier, goat zitten, dan zal'k oew un stuk of wat pannekook'n bakken". "Nee, hoof iej nich te doon, want ik hoof nich wat". "Meer iej mut toch wat etten, iej bin de hele morg'n op pad 'ewest". "Nee Moo, ik hoof nich wat, ik mut d'r nich an deenken. Ik heb al zovölle koffie had en iedermoals d'r wat bij, ik hoof niks, nog better, ik bin zo vol as 'n mud".

François Ilegems: een Belgische vluchteling in Borne (1914 – 1918)

Jan F. Deckwitz

Ruim een jaar geleden heeft u in *Boorn & Boerschop* 2014-2 een artikel kunnen lezen over het verblijf van Belgische vluchtelingen in Borne. Het artikel heeft tot enkele reacties geleid. Een dorpsgeenoot, de 81-jarige Hans Leuverink, was één van de reflectanten. Hans toonde mij drie foto's van een Belgische militair die enkele jaren als vluchteling in Borne verbleef en die in de timmerwerkplaats van Hermannus Dijk, de opa van Hans, heeft gewerkt. De drie foto's zijn na afloop van de Grote Oorlog, in het voorjaar van 1919, naar de Hermannus Dijk gestuurd. Blijkbaar met een begeleidende brief want de foto's waren niet gefrankeerd en niet geadresseerd. De waarschijnlijke brief is verloren geraakt, alleen de foto's waren er. Van de militair is alleen de naam bekend: François Ilegems. De datum op een foto heeft geen enkele relatie met het verblijf in Borne, noch met de oorlogssitua-

Vluchtelingen in Borne

De eerste groep Belgische vluchtelingen is op 16 oktober 1914 in Borne aangekomen. Ze werden ondergebracht in het patronaatsgebouw "St. Joseph" aan de Ennekerdijk. Voeding werd verstrekt in het Gebouw voor Christelijke Belangen. Aanvankelijk berustten de vluchtelingen in hun situatie, een enkeling ging in de weken hierna terug om de situatie in Antwerpen in ogenschouw te nemen om dan toch maar weer naar Borne terug te keren. Een aantal van hen zocht werk bij boeren in de Bornse omgeving en in de textiel. Bij Spanjaard NV Borne werkten in de zomer van 1915 twaalf Belgen als textielarbeider. Een meerderheid van de vluchtelingen werd in de loop van 1916 ondergebracht bij particuliere gezinnen in Borne.

In de loop van 1915 en 1917 verbleven er in Borne

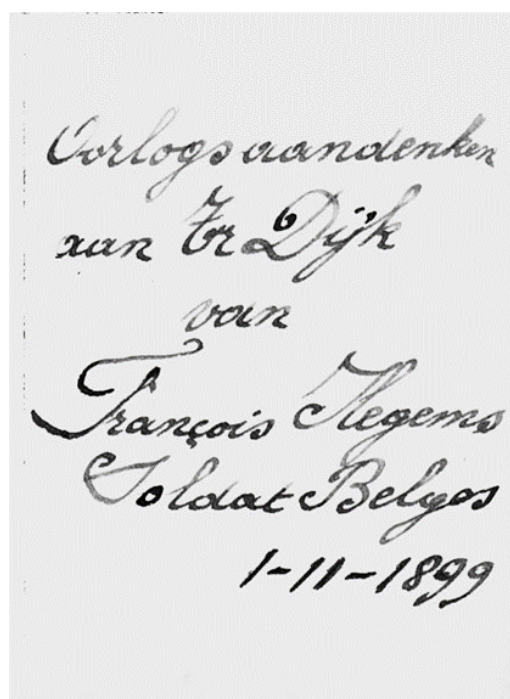
wisselend zo'n 40 tot 70 vluchtelingen, aan het einde van de oorlog in 1918 waren er hier nog zo'n 20 vluchtelingen aanwezig.

Eén van deze vluchtelingen was François Ilegems, Deze François Ilegems is niet genoemd in het in *Boorn & Boerschop* 2014-2 gepubliceerde verhaal maar werd mij bekend door drie foto's die Hans Leuverink mij liet zien. Deze foto's werden in het voorjaar 1919 naar Hermannus Dijk in Borne gestuurd. Hermannus Dijk is de grootvader (van moeders kant) van Hans Leuverink. Wat mij verwonderde is, dat er sprake is van een vluchteling die in Borne was ondergebracht en die anderzijds militair was met een oorlogssituatie in België. Hoe kwam hij in Borne terecht en hoe kwam hij daarna in het Belgische leger? Hoe is het hem verder vergaan?

Hans kon mij hierover niets vertellen: ik was nieuwsgierig genoeg om op onderzoek uit te gaan.

Soldaat François Ilegems¹

Achterzijde van de foto

Voorouders van Hans Leuverink

In 1914 was de grootvader van Hans, Hermannus Dijk, 47 jaar oud. Hij was getrouwd met Johanna Theodora Brok die dan 40 jaar is. Met vier kinderen (14, 11, 10 en 7 jaar oud) woonden zij toen in Brinkstraat, op de hoek met de Marktstraat (huidige Brinkstraat 5) in Borne. Hermannus was timmerman van beroep en had naast zijn woning een eigen timmerwerkplaats.

François Ilegems, de Belgische vluchteling, net vijftien jaar oud, werkte als hulp in de werkplaats bij Hermannus. Gezien zijn reactie in 1919, met de toezending van de drie foto's, mogen we aannemen dat er zeker een goede verstandhouding was met de Belg en dat hij ook bij Hermannus Dijk thuis kwam.

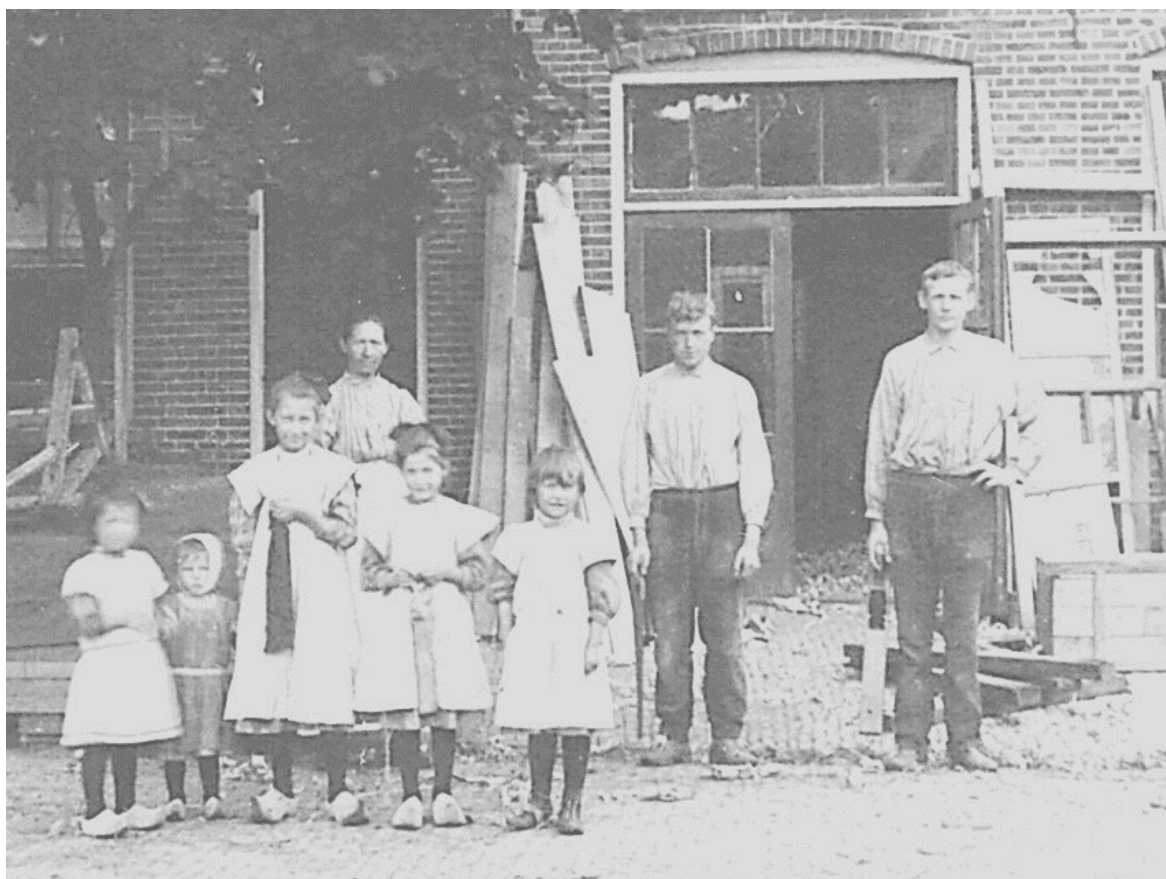
De oudste dochter van Hermannus, Geertruida Johanna Huberta Dijk (moeder van Hans Leuverink), was drie dagen jonger dan François en ja, op 15 á 16-jarige leeftijd zou er zomaar en romance kunnen opbloeien met de drie dagen oudere François. Of dit het geval was, is niet bekend. Misschien heeft François háár in 1919 een brief met de drie foto's toegezonden, de brief is dan in ieder geval verloren geraakt. De foto's heeft zij altijd zorgvuldig bewaard en zijn, na haar overlijden, in handen van haar zoon Hans Leuverink gekomen die ze ook weer heeft be-

waard. Geen enkele herinnering van of ervaring met de vluchteling François Ilegems is bewaard gebleven. De drie foto's zijn slechts de getuigen en een stille herinnering.

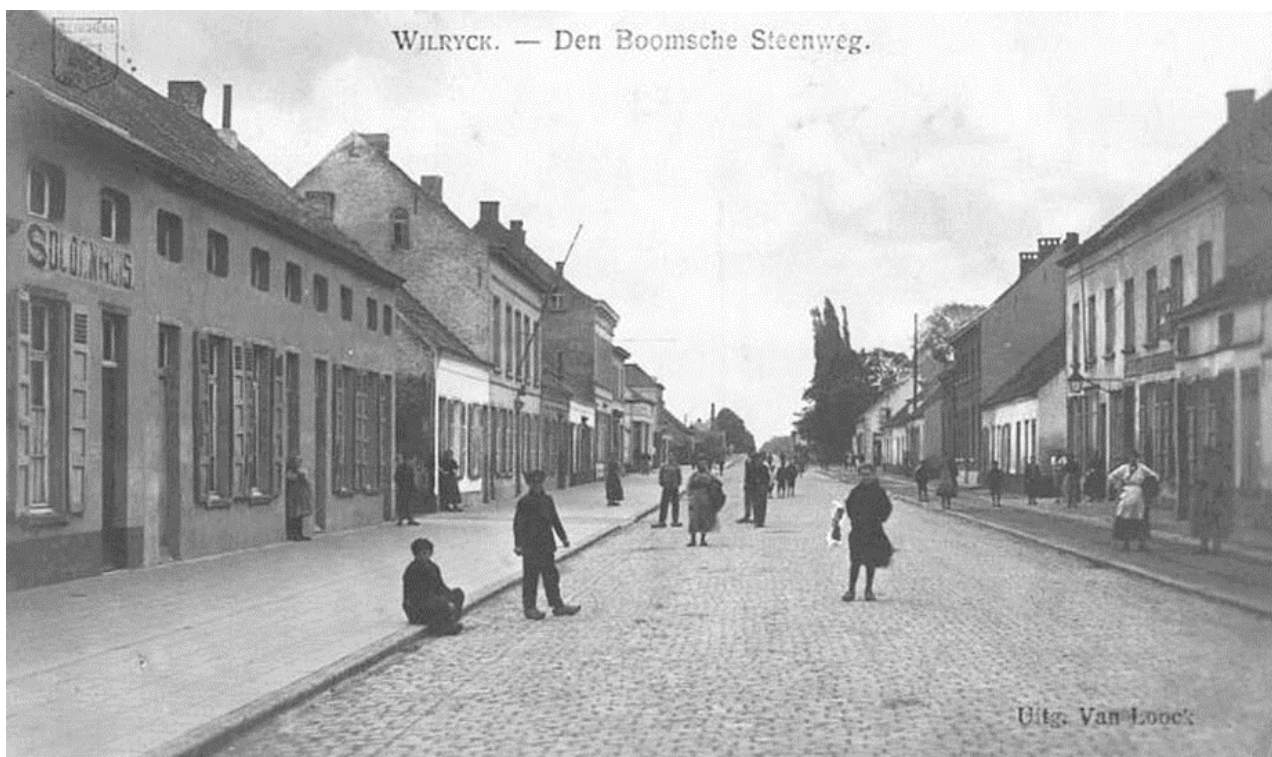
Wie was François Ilegems?³

Op 27 januari 1894 huwt de in Antwerpen wonende 61-jarige Joannes Baptista Ilegems met zijn derde echtgenote, de 36-jarige Joanna Christina van Baelen. Uit zijn eerst huwelijk heeft hij dan al vijf kinderen, drie zijn er volwassen en hebben gekozen voor hun eigen leven, twee van hen zijn dan reeds overleden. Johanna Christina van Baelen heeft uit een vorig huwelijk een dochtertje, Johanna Tuyarts. Op het moment dat ze met Joannes trouwt, is Johanna drie jaar oud.

Joannes Baptista was schrijnwerker/timmerman van beroep en werkte in Antwerpen. In 1897 verhuist het gezin naar Wilrijk waar Joannes, dan reeds 64 jaar oud, bij de gemeente wordt aangesteld als hovenier. Wilrijk is dan een landelijk dorpje ten zuid-westen van Antwerpen. Ze betrekken hier een woning aan de Boomsche Steenweg 263. Op 1 november 1899 wordt hier hun zoon François geboren. Na François breidt het gezin zich uit met de geboorte van een tweeling in 1901. Deze twee kinderen overlijden binnen enkele maanden.

Het gezin van Hermannus Dijk voor de werkplaats aan de Brinkstraat in 1913. De man rechts is Frans Mulder (oom van Annie Leuverink – Mulder, echtgenote van Hans Leuverink), als knecht. Links van hem Hermannus Dijk en zijn vrouw Theodora Brok. Het grootste meisje in het midden tussen de kinderen is de moeder van Hans Leuverink².

De Boomsche Steenweg, Wilrijk in 1904: Het is niet helemaal zeker, waarschijnlijk is François Ilegems geboren en getogen in het huisje links van het huis met de vlaggenmast op de voorgevel. (foto: Heemkring Wilrica)

Vlucht en opvang

In augustus 1914 valt Duitsland met grof geweld België binnen, Luik en Leuven worden in de weken daarop zwaar gebombardeerd, ook tegenover de Belgische bevolking treedt de bezetter hard op. Het Belgische leger biedt tegenstand maar is niet in staat de Duitsers echt te weerstaan. In de herfst van 1914 wordt Antwerpen bedreigd met bombardementen. Veel mensen in de stad en de dorpen in de omgeving ontvluchten het bedreigde gebied. Een grote vluchtelingenstroom komt op gang, ook richting Nederland.

Het gezin Ilegems vlucht begin oktober 1914 ook naar Nederland. Vader Joannes Baptista Ilegems is dan 81 jaar oud, zijn vrouw Joanna 56 en de kinderen, Johanna en François zijn dan 23 en 14 jaar. Na enige omzwervingen in Nederland komt het gezin, samen met andere vluchtelingen op 16 oktober 1914 in Borne en wordt ondergebracht in het patronaatsgebouw "St. Joseph" aan de Ennekerdijk. Met zijn allen delen de vluchtelingen hier een zaal. Meubilair, voor zover niet aanwezig, komt van de Bornse bevolking. Stro voor matrassen wordt door boeren geleverd, De textielfabrikant Spanjaard levert tweehonderd dekens, en een collecte onder de bewoners van Borne levert ruim veertig gulden op.

Op 21 april 1915 overlijdt het stiefzusje Johanna Tuyaeerts, ze wordt in Borne begraven. In de begrafenisstoet lopen naast alle vluchtelingen ook een

aantal dorpelingen mee. Zelfs de burgemeester van Borne en een deel van de gemeenteraad zijn hierbij aanwezig. De doodsoorzaak van Johanna Tuyaeerts is niet bekend.

In de loop van 1915 worden de vluchtelingen in Borne zoveel mogelijk bij particulieren ondergebracht. Waar het gezin Ilegems in Borne heeft gewoond, is (nog) niet bekend en wat de gezinsleden hier verder doen is ook niet duidelijk, behalve dan van François. Die gaat als jong hulpje werken in de timmerwerkplaats bij Hermannus Dijk aan de Brinkstraat nabij de Koppelsbrink. Hier komt hij in aanraking met het leven van de dorpelingen en weet zich te handhaven en gewaardeerd. Geen enkele belevenis of herinnering hieraan is echter bewaard gebleven.

Het gezin Ilegems ervaart nog meer ellende. Op 18 januari 1916 overlijdt de moeder van François. Zij zal in Borne zijn begraven. Op enig moment vertrekt vader Ilegems uit Borne. Maar ook met hem gaat het niet goed. Hij overlijdt in Gouda op 18 oktober 1916 in het Van Itersonziekenhuis⁴. Drie dagen later wordt hij daar op de RK begraafplaats begraven⁵.

François blijft, als 16-jarige en als enige van het gezin, alleen in Borne achter. Hij wordt bij de familie van Hermannus Dijk opgevangen, hier vindt hij troost en afleiding in zijn werk.

In het voorjaar van 1918 keert François terug naar

Wilrijk, wanneer precies is niet bekend. Wat hij hier bij terugkomst aantreft en ervaart, weten we ook niet. Het dorp, zoals hij het vier jaar eerder verliet, is door het oorlogsgeweld beschadigd. Wat François vervolgens doet om in zijn levensonderhoud te voorzien, is onduidelijk, hij heeft alleen de timmermans-ervaring uit Borne.

In het Belgische leger⁶

Op 26 juli 1918 meldt François zich als dienstplichtige bij het Belgische leger. Het leger werkt nauw samen met Frankrijk en François gaat voor de eerste oefening naar Le Mans (Frankrijk): dit is goed voorstelbaar omdat Vlaanderen grotendeels door de Duitsers is bezet en de Belgen tijdens de Grote Oorlog nauw samenwerkten met het Franse en het Engelse leger. Gezamenlijk vochten ze een zware strijd in het zuidwesten van België bij de *IJzer*, nabij het grensgebied met Frankrijk.

Al snel na de eerste oefening wordt François verwond, hoe ernstig is niet duidelijk. Half september wordt hij opgenomen in het herstellingskamp te Le Mans in Frankrijk. Hier verblijft hij gedurende zes weken. Tijdens dit verblijf wordt de foto op deze pagina gemaakt. Als François min of meer is hersteld krijgt hij twee maanden verlof, de oorlog is inmiddels beëindigd.

Op 8 januari 1919 komt François weer in actieve dienst en wordt overgeplaatst naar Isenberghe, zo'n 20 km ten noordoosten van Duinkerken, een streek

waar ook zwaar is gevochten. Maar de oorlog is achter de rug. Op 11 november 1918 heeft het Duitse leger gecapituleerd. Het rest de overlevende militaire eenheden in België om de rommel op te ruimen, blijkbaar een onbegonnen taak, want vandaag de dag vindt men hier nog steeds resten uit de Eerste Wereldoorlog.

Volgens het militair dossier van François wordt hij begin maart 1919 overgeplaatst naar het kamp Beverloo nabij Leopoldsburg in Belgisch Limburg. Welke activiteiten het leger dan nog uitvoert is niet bekend, maar François verblijft hier tot 4 november 1919, dan wordt hij uit het leger ontslagen.

De foto op de volgende pagina is in Beverloo is gemaakt op 13 februari 1919. Vreemd is dit eigenlijk omdat in het militair dossier van François is aangegeven dat hij in maart 1919 naar Beverloo wordt overgeplaatst. Deze foto is blijkbaar als grap bedoeld, gezien de tekst op het bord en de opstelling van de soldaten. François verblijft in het kamp Beverloo tot hij op 4 november 1919 wordt gedemobiliseerd. Hij keert terug naar zijn dorp, Wilrijk.

Na de Grote Oorlog terug in Wilrijk

François heeft waarschijnlijk geen reactie ontvangen op de foto's die hij in het voorjaar 1919 naar Borne heeft verstuurd. Van een verdere informatie- of briefwisseling is niets bekend, het contact met Borne gaat geheel verloren.

"France - Depot Convalescence Belge 6-11-1918 - Le Moins (Sorthe)". Vertaling: Frankrijk - Depot herstellingskamp België 6-11-1918 - Le Mans (District). Aan de hand van de foto op de eerste pagina van dit verhaal, menen we François te herkennen in de tweede man links op de voorste rij. De priester die pontificaal naast de commandant zit is de aalmoezenier, Charles Jean-François Servranckx, die van 14 september 1914 tot 23 maart 1919 in verschillende opleidingskampen geestelijke steun verleende.

François geportretteerd in Beverloo op 13 februari 1919 voor de deur bij de foerier (zie tekstbordje op de toegangsdeur). Op het bord dat de zittende soldaat voor zich houdt, staat: "De grootste bandiet van gansch het Leger 13- 2- '19 Beverloo". In de derde soldaat van rechts menen wij François Ilegems te herkennen. Zie het detail uit de foto (rechts).

Na de Grote Oorlog is er in vele bedrijfstakken in België gebrek aan geschoold personeel, anderzijds is de werkeloosheid groot, omdat veel bedrijven ernstig zijn beschadigd.

François, terug op het honk aan de Boomsche Steenweg 263 in Wilrijk, moet weer in zijn eigen levensonderhoud gaan voorzien. Het land, de streek, het dorp, overall is de chaos als gevolg van de oorlog te bespeuren. De wederopbouw heeft de aandacht, maar België is berooid. Er is geen geld voor een snelle wederopbouw, de werkeloosheid is groot en hiermee ook de armoede.

In 1920 volgt François een opleiding voor diamantbewerker cq. diamantslijper. Waar hij gaat werken is niet bekend, maar blijkbaar redt hij het, alhoewel moeilijk, want ook in de diamantindustrie is armoede troef. In 1922 zijn er totaal zo'n 200 werkplaatsen in Antwerpen en omliggende dorpen en zijn er ca. 16.000 diamantbewerkers van wie er velen van huis uit werken⁷.

Op 29 december 1923 huwt François met Constantina Francisca van Put (*24-04-1902 – †26-04-1983) en betrekken ze een woning aan de Kleinesteenweg in Wilrijk op een steenworp afstand van zijn geboortehuis.

Kort hierna verhuist François met zijn vrouw naar de Koningin Elisabethstraat in Wilrijk. Hier deelt hij samen met zijn zwager Alfons van Put met partner Roza Opdebeeck een klein huis. Alfons en Roza krijgen hier een zoon. François en Constantia krijgen geen kinderen.

François overlijdt op 30 oktober 1970. Volgens een buurman hadden François en Constantina weinig contact met bewoners in de buurt. Hij was een vriendelijke man, maar in gesprek kwam het niet verder dan een praatje over het weer, koetjes en

kalfjes. Een kleindochter van Alfons van Put, Annick Lambert, memoreert dat ze "tante Stans" nog wel heeft gekend, nooit zijn echter de oorlogssituatie en het verblijf van François in Borne aan de orde geweest. Opmerkelijk misschien, Annick en haar moeder wonen thans in het huis in de Koningin Elisabethstraat waar François tot het laatst heeft gewoond. Constantia, de echtgenote van François, overlijdt op 26 april 1983.

Tot slot

Bij het onderzoek naar informatie over François Ilegems zoek je naar mogelijke archieven. In België is het wettelijk geregeld, dat pas 100 jaar na het overlijden gegevens openbaar gemaakt mogen worden. Ik heb daarom de hulp ingeroepen van de "Heemkring Wilrica" in Wilrijk. Het bestuurslid, Gilbert van Nuffel, heeft mij hierbij uitstekend geholpen en voor mij informatie gezocht en verstrekt. Onder andere via het facebook van de vereniging is een oproep gedaan naar lezers. Hierop zijn enkele spaarzame reacties binnen gekomen. Bij deze wil ik het bestuur van de Heemkring Wilrica, en in het bijzonder Gilbert van Nuffel, danken voor hun geduldige en vriendelijke hulp.

Noten

1. Foto ter beschikking gesteld door Hans Leuwerink.
2. Idem.
3. Familiegegevens Ilegems uit de stamboombeschrijving van Marcel Bosmans† www.Geneanet.org/Marbos).
4. Informatie verstrekt door Streekarchief Midden Holland.
5. Informatie verstrekt door RK begraafplaats Gouda.
6. Militair dossier François Ilegems: KMLK Jubelstraat 3 Brussel.
7. Wikipedia: Antwerpen na de Grote Oorlog.

Nieuws van het Bussemakerhuis

Liesbeth Hassink

Nu ik tijdens de fraaie herfstdagen dagelijks op en neer naar Delden fiets, geniet ik twee keer per dag van de schitterende kleuren en heerlijke geuren die dit seizoen met zich meebrengen. Telkens weer een moment van rust op de fiets om de komende of afgelopen dag, week, maand te overdenken. Vaak met een gevoel van trots en voldoening dat de organisatie, die voor het belangrijkste deel uit vrijwilligers bestaat, steeds beter in staat is om de identiteit van het museum naar buiten te vertellen. En . . . creatieve ideeën worden beloond met een groeiend aantal bezoekers.

Vanuit diverse richtingen werd en wordt er steeds meer aangestuurd op samenwerking. Dit resulteerde afgelopen jaar in mooie, vaak voor de hand liggende combinaties met particulieren, ondernemers, onderwijs, kunstenaars en zusterorganisaties.

De gemeenschappelijke expositie in het kader van 70 jaar Bevrijding, ingericht door uw eigen vereniging, Cultureel podium de Bornse Synagoge en museum Bussemakerhuis was hiervan een fantastisch voorbeeld.

Maar ook de muzikale zondagmiddagen in de boomgaard met medewerking van Ronnie Cloesmeijer en Gerrie van Barkel brachten veel nieuwe gezichten naar de Ennekerdijk. Soms strooiden de weergoden roet in het 'spreekwoordelijke eten', zoals op zondag 21 juni bij 'oud eten ontmoet nieuw eten'.

Diezelfde elementen zorgden er echter ook voor dat het aantal bezoekers voor 'Textiel Leeft' in Borne, Hertme en Zenderen afgelopen zomer alle onze stoutste dromen overtroffen. Na een voorbereiding

Gezelligheid in de tuin van het Bussemakerhuis.

van 14 maanden exposeerden ca 50 textielkunstenaars op 16 locaties hun werk. Verbonden door een fraaie fietstocht door de Groene Poort werden ruim 1100 bezoekers getraakteerd op een diversiteit aan kunst. Dit alles resulteerde in heel veel nieuwe contacten, waar we de komende jaren mee kunnen samenwerken.

2016, een tipje van de sluier

Ter afsluiting vast een voorproefje van wat u van ons komend jaar mag verwachten.

We starten met een schilderijenexpositie van Alice ten Voorde, gevolgd door een bescheiden expositie over het leven van een patissier/cuisinier in de jaren 60 van de vorige eeuw.

De zomermaanden staan in het teken van het project 'Verrassend Vlas, veelzijdig vernieuwend'. Mirian Jacobs zal van juni t/m september de muren van het museum vullen. Ook wordt in dit project nauw samengewerkt met museumboerderij Wendezoele in Ambt Delden.

In de tuin zal Ilse Scholten uit Enschede exposeren, Annemiek Rensink sluit het jaar af met haar schilderijen.

Daarnaast zijn er in de wintermaanden diverse lezingen en cursussen. Voor meer informatie verwijst ik u naar onze website: www.bussemakerhuis.nl

“Geef, acht!”

Johan Kwast

‘k Möt in militairen diens. Nich da’k der völ met op heb, mear a’j good bint ‘ekurd, kom ie verplicht nen zet “oonder ’t volk”. Twee moal heb ik oetstel ‘ehad, noe bin ‘k de klos. Wiej schriewt juli 1952.

De oale “van Essen”-kazerne

zich op de kamer of. Grote hoolten schotten ligt lös op hoolten geraamtes; oonze, zeg mear wearkbaank. An beare kaanten dervan stoat lange baanken. Kopperweark opvriewen, blancoën, de “kisjes” poetsen, “de spuit” oonderholen, strieken, brood etten, alns gebuurt op dat toafelblad. Eankelen zit der ok met ’t blote gat op. Een moal in de wekke wördt alns met greune zeep of’ebeund en der duftig anen oet ‘ekeerd. Nen stofzuger keump nich op de materiaallieste vuur.

’s Moargens al bij teds stoa ik op ’t perron van Ede/Wageningen. In köppelkes geet et op de oale “van Essen”-kazerne an; almoal “koppen dicht”. Bij de veeldartillerie wilt zee oons leren keerl te wörden.

Gin idee van wat mij doar te wochen steet. As wiej de “P.S.U.”-spullen hebt op ‘ehaald, wörre wiej noar ne grote ruimte dirigeerd. Ene met dree steerne schreewt oons, ne dikke hoonderd man, too woar wiej oons an te holen hebt. Ziene leste weure bint: “Lieden, en van nu af aan staan jullie onder de krijgstucht!”, en verdwient. ’t Zöt der vuur oons nich bes oet. Niks in te brengen he’j, dat is binnen de kotste keren dudelijk. Noa-deanken doat alleen de hoge Pieten. As dee zeait: “Dit is rood”, als wee’j ok vast dat ’t zwat is, dan is ’t toch rood; punt oet!

Met zo’n twintig man lig wiej op ene kamer. Der stoat stoalen kribben, twee hoog. Sloopen doo’w alleen ’s nachts, op nen strozak. De grieze peerdedekkens wördt ampat op ‘evolen tot ’n veerkaant pakket, oons “wolletje”. ’t Kopkussen, ok op ‘estopt met stro, dat is oons “klean Jantje”.

Oonze “oetrösting” lig “model” in hoge kasten. Vuur wasken goa’w noar ’t waslokaal, wieder spölt ’t meeste

’n Uur laank mesjeren, dat is dagelijkse kos en op ’t ritme “dree kwatjes per dag”, wördt oons ’t wierumdreaien an ‘eleerd. Ie bint nog niks.

Met ’n kragen hoge dichte en zoonder naam, insignes of wat dan ok, möw oons as rekrut duur de hogeren loaten ofstoompen. ’n Half joar doo’w der oawer um ’t tot “geoeffend soldaat” te brengen. Dan pas geet ’t kragen lös en kreeg ie ’t ströpkje vuur.

Da ‘k met ’t harrelopen duur bos en heed, good oet de veute kan, doar bint zee hier vlot achter. De veeldlopen of wat der iets of wat op liekt, “bint veur mij”. ’t Kan dan ok nich oetblijwen dat et gevolgen hef. De militaire crosskampioenschappen zit der an te kommen. In Arnhem nog wal, kot bij de duure. Met nog vief van van oonze 42^e ofdeling R.V.A., de

“Geoeffend soldaat”, 10 december 1952. ’n Boornsen kornet Jaap Hulshof met ziene sektie in “1^e rust”. Ik stoa oonder ’n piel.

De verbindingsleu. 'k Wöd 'beschearmd' duur 7 möa.

“25 ponders”, zal ik der hen. Nen “drietonner” brech oons vot. In 'n laadbak zit wiej op harre hoolten baanken, gelukkig bi'w der nog wal 'n keer. 't Is der al vroaj drok, almoal vrömden vuur mij. Alleen Wim de Graaff, 'n kernploeglid van 't langebaanschaatsen, keump mij bekeand vuur. 'k Heur dat der vuur in 't parkoers 'n obstakel as ekstra hinderenis is op'enömmen. Ie könt der mear met 'n paar man tegliek oawer hen. Good in de oren knuppen. Hier zal 't eerste verschil wörden 'emaakt.

Doar geet 't hen. De meute dendert van start. Bij de eerste twintig knal ik oawer dee hindernis. Regelmoatig loop ik der wat vuurbiej; zo heanig an ruk ik op noar vuurten. Nog ne kleane acht kilometer te goan. “'n Man met 'n hamer” bin ik nog nich tegenkömmen en hee blif vot ok. 't Geet good, 'k kom op “'n tweeden oadem”. Temet lig der nog nen langen klim en nen hogen bult lös zaand te wochen.

As veerde kleaj ik noar boawen. Noe krieg ik vleugeltjes. Dee twee vuur mij goat der voort an. Nog zo'n 500 meter te goan. Wied vuuroet zee ik 'n koploper, hee versnelt nich meer. Kaan 'k den nog te pakken kriegten? Al wat 't halen kan, geet er noe op den loploper of. Zeenderogen kom ik nöager. Op 'n streep is –e mij aamperan vuur 'eblewen. 't Is meer dan da'k vuurof har dörven hoppen. Ik bin der rech bliej met.

Oonder 't gerammel van mestins, teelders kenne

wiej nich, heistert 'de batteriej' vuur 't waarmetten de trappen op noar nen langen zoolder. Oonze etzaal. Oonder 't etten kriege wiej aaltied te heuren wat der zich den dag of hef 'espöld. Dan wördt 'de batteriej- en ofdelingsnota' vuur 'eleazen. Alman möt in de beene kommen, “Eerste Rust!” Als der wat biezeunders of heel belangrieks te melden valt, mö'w stram in de hoolding stoan. Wiej zölt met andach luusteren en 't nich vergetten, dat zö'w nich.

“Geef, acht!”, kleenkt et dan. Nich te geleuwen, dit moal kleenkt dat “Geef, acht!” vuur mij. Vuur mij, nen rekrut nog mear en alman zal de oren wiedwagens lösholen.

“Hedenmorgen, tijdens het cross-kampioenschap te Arnhem, heeft de kanonnier Kwast van onze Ajax batterij, een zeer fraai resultaat geboekt. Daar wist hij, op een zwaar parkoers, zich te verzekeren van de uitstekende tweede plaats”. En zo nog effen verdan. Nen rekrut, den inees boawen alns en iedereen belangriek wördt 'e-maakt, hoo besteet et. 't Veult asof in 'n volgepakt stadion 't Wilhelmus vuur oe wördt 'espöld.

Ne kleane twee joar later zwaai ik of in Assen.

Noa 45 joar pas, he'w vuur 't eerste moal ne reünie van dee keerls oet de opleidingstied. Jammer, 'n deel blif zeuk en wat möa bint der al oet de tiedkömmen. Noa zovöl joar mekaar wier zeen, dat döt wat. As lid van de commissie vuurbereiding, bin ik roem op tied wierum in Ede.

In 'n duurengaank stoa ik de manschappen, van “gemeen” soldaat tot generaal, op te wochen. Dröppelsgewieze komt ze binnen. De meesten kent mij voort wier. Nich meer van naam, mear: “Ie bint den hardloper waarvuur wiej in de hoolding hebt 'estoan. t Heugt eur dus nog.

En dan komt de verhalen lös. “Wee'j nog . . . , keerl en gin ean dat was wat” en “wee'j nog . . . .”, en “wee'j nog . . . .?”

Leawende gedachtenissen, in 'ekluurd duur de tied.

Stil wean

Zwier Kremer

Stil wean

*D'n oavendrust wörr teng'n 't tweedoonker
nog stiller.....*

*As ut foos geloed
van'n rope oawer Twèèntse essen
van wiede keump*

*Het neugt oew oet te luustern
oonder doezend sterren
Noar 't oold bekèènde mystiek berich
De mare dee de mirreweenter
oew anzeg, oawer 't kommend lech*

Zwier Kremer

2015

Excursie naar Veenhuizen en Westerbork

Annemarie Haak en Jan Stoop

Een dag om stil van te worden.....

“Op een dag werd er een baby’tje te vroeg geboren. De kampleiding liet een couveuse en verdere medische voorzieningen overkomen om het kind in leven te kunnen houden. De moeder werd vrijwel direct na de geboorte van haar kindop transport gezet. Voor het kind werd alle denkbare zorg ingezet. Tot het moment dat het niet meer in levensgevaar verkeerde en er blakend uitzag. Het kind werd gekeurd en “transportfähig” verklaart. Met de volgende trein ging het kind mee!” De gids, die dit verhaal vertelt, buigt het hoofd en kijkt naar de grond. Zijn woorden blijven in de lucht hangen. Vol ongeloof kijken de bezoekers van Kamp Westerbork naar de figuur op de glooiende heuvelrug en verder weg, naar niets. “Men stelde alles in het werk om het verblijf voor de gevangenen zo aangenaam mogelijk te maken. Alles met het doel om de rust in het kamp te bewaren”.

Met een volle bus (62 personen) werd op zaterdag 19 september een bezoek gebracht aan de Drentse plaatsen Westerbork en Veenhuizen. Kamp Westerbork is bekend als het Judendurchgangslager, van waaruit in de Tweede Wereldoorlog duizenden Joden, Sinti en Roma op transport werden gezet. In het hoofdgebouw is een museum ingericht met herinneringen. Het werkelijke kamp ligt een eind verderop. Van de oorspronkelijke barakken is niets meer te zien, maar het indringende verhaal van de gids en de aangegeven locaties roepen beelden op die niets aan de fantasie overlaten. De enorme villa van kampcommandant SS-Obersturmführer Albert Konrad Gemmeke, geheel verpakt in een glazen stolp, staat als een imposant monument bij de ingang van het kamp. “Het leven was niet bepaald aangenaam in het kamp, er was angst, wat staat me te wachten. De kampcommandant zorgde voor privileges, er was een cabaret, er waren muziekconcertjes en programma’s die voor afleiding zorgden, afleiding voor de donkerte.”

Voorafgaand aan Westerbork werd een bezoek gebracht aan Veenhuizen, vooral bekend als gevangenis en dat is het tot 2007 ook geweest. Maar oorspronkelijk was Veenhuizen echter een oord waar daklozen, zwervers, armen en kleine criminelen uit het westen des lands naar toe werden gebracht voor een heropvoeding. Het ging hierbij om mannen, vrouwen en kinderen, die gescheiden van elkaar werden gehuisvest. De Maatschappij van Weldadigheid wilde de armen door middel van arbeid op het land en in de vervening heropvoeden. Aanvankelijk bood men arme gezinnen uit de grote steden de gelegenheid vrijwillig naar Drenthe te komen en zich daar in koloniën te vestigen. Het idee hierachter was dat men zo als boer of tenminste als knecht een nieuw bestaan kon opbouwen. Het leven bestond uit hard werken en weinig privileges. Veenhuizen was hermetisch afgesloten van de buitenwereld en de directeur was oppermachtig. Sinds eind negentiende eeuw wordt Veenhuizen ingericht als gevangenis. Maar liefst vijf gevangenis verrijzen in het Drentse plaatsje. Indruk-

wekkend zijn de leefomstandigheden van de gevangenen, waarvan in het gevangenis museum herinneringen zijn te zien. Ook de strafwerktuigen waarmee bekentenissen werden afgedwongen liegen er niet om.

Een kijkje in het gebouw dat het laatst dienst heeft gedaan als cellenblok maakt duidelijk dat het leven daar in de vorige eeuw geen pretje was. Slechts twee keer een half uur in de buitenlucht per dag en een isoleercel als straf voor opstandig gedrag en uren eenzaam doorbrengen in een kleine ruimte maken het leven van gedetineerden niet eenvoudig. In het museum is te zien hoe het er vandaag de dag aan toe gaat.

Veenhuizen is pas sinds 1981 vrij toegankelijk. Daarvoor mochten -naast de gevangenen- alleen het gevangenis personeel en hun gezin het dorp in. Wie met pensioen ging of een baan buiten Veenhuizen vond, moest verhuizen.

Een indrukwekkende dag om stil van te worden. Luidruchtiger ging het eraan toe tijdens het smakelijke etentje ter afsluiting in restaurant 't Hoogspel in Delden.

“Op een dag werd er een baby’tje te vroeg geboren”

foto: Martin Thiehatten

Meer foto's vindt u op facebook

Oet de oale deus. Jubileum bie Spanjaard

Henk ten Thije

"Foto's, foto's het bint papiern dingn
mer elkn foto hef veur alleman aait ne herinnering."
(oet 'n leedje van Jan Kleinman)

Vandaag an'n dag is t nog mer zealdn daj in de kraant least dat leu viert dat ze 25 of 40 joar wearkt bie n zölfdn baas. Vrogger, loaw zegn, in n veurigen eeuw, was dat slagmoals raak. Mangs stun dr wa twee tot dreemoal in de wekke n stuk oawer jubilarissen in de Boornse kraant, 't Dagblad van t Oostn, De Tweantse kraant of t Hengeloos Dagblad. Dr wodn ok meer andach an besteed as rechtevoort. t Bedrief leut op dizze manier zeen dat ze waardeern dat de leu zo lang bie heur wearkn. Het wadn aandre tiedn, mer toch . . . . . Ze maakn dr weark van!

En dat gung in de vieftiger joarn, ongeveer zo: Meneer Nijhuis (Niejhoes van de Muske) is 40 joar in deenst bie Spanjaard. Hee is hoofdtouwbaas in de damastweaweriej, n onderdeel van de weaweriej, van t bedrief dat ooit t grootste van Boorn was. Niejhoes hef veertig joar lang n weg noar "t febriek" ofleg en is veertig joar teegnoawer t station langs de portier de poort inloopen en noe wodt hee doorvuur bedaankt.

Op n dag van t jubileum hef Niejhoes natuurlijk vriej. Den monn trek hee, in plaats van ziene wearkkleer, t beste pak an en wod hee met ziene vrouw, um 10 uur van t hoes ophaalt met n taxi van garagebedrief Ellenbroek dat vestigd is op n hook van n Cuba teegnoawer drukkeriej Over. Zo komp t echtpaar Niejhoes dan noa veertig joar trouwn deenst met n taxi veur t hoofdketoor van Spanjaard an de Stationsstroat. Ellenbroek helpt met oetstapn en zo goat ze via de hoge zwatte duurn t bedrief binn. Dat is nog is wat aans dan langs de portier.

Ze wodt welkom heetn deur Jo Weghorst, tillefoonjuffrouw van Spanjaard. Efkes later komp juffrouw Maneschijn, moatschoppelijk wearkster en personeelschef Hageis en dee nemt t echtpaar Niejhoes met noar t ketoor van n hoogsten baas, direkteur Bosma. Door kwam dan ook n chef van de weaweriej, bedrijfsleider Hartkamp, nog bie zittn. Met n köpke koffie van Landkroon, kantinebaas van Spanjaard, wödn t dan n geneuglijk uurkn saamn met de vrouw bie n hoogstn baas van t bedrief. En dat haj dan, duch mij, ook wa verdeent. Van t bedrief kreej toerndertied as kedo n oetgebred Textiel-pakket en dat was nig verkeerd.

Noa t geneuglijk 'samenzijn' bie de direktie, gung t dan met n bedrijfs-leider t febriek in en dan wödn ie op de ofdeling deur de collega's ook nog in de zun zet. De ofdeling wödn stop zet! In dit geval de hele weaweriej en wödn n jubilaris, temiddn van t voltallige personeel toosprökkn deur n bedrijfsleider. As blik van waardering beud hee naams alle collegas een kedo an.

(In de wekke veur t jubileum wör dr met de pet roondgoan. Van t totale bedrag wödn t kedo koch. t Was gebroek daj per persoon n kwartje(!) in de pet deedn). Noa de plechtigheid wödn de töwwe wier anzat en gung alleman wier an t weark.

Dan pakn de man den dr met belast was de tillefoon, beln n plaatselijkn correspondeant van de kraant en deu verslag van t jubileum bie Spanjaard. Den spöln t wier duur nor de redacties van de verschillnde dag en wekblaadn. En n aandern dag stun

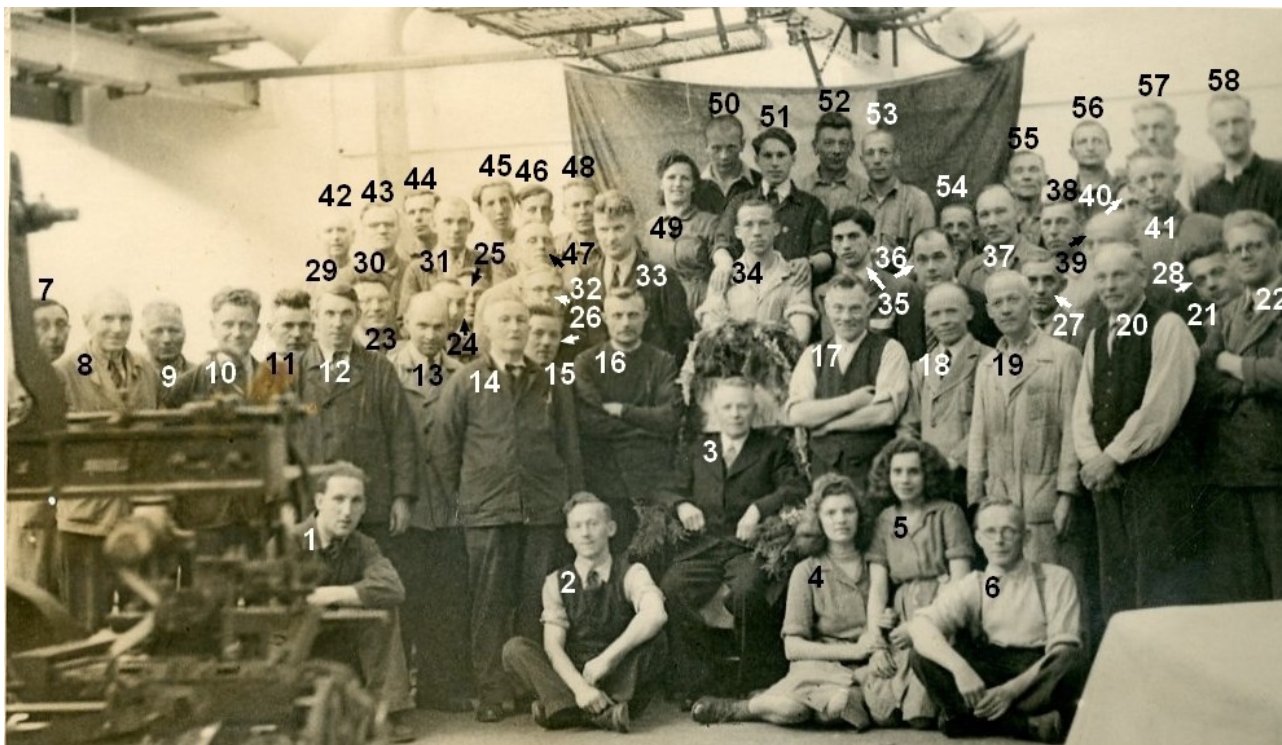

De Stationsstroat zoas t ooit was. Links t ketoor van Spanjaard.
Foto: collectie gemeentearchief Borne, nr. 000890D

dr n stuk in de kraantn. Mooi vuur n jubilaris, mooi vuur t bedrief.

Manches gungn ze ook nog met meka op n foto. Op onderstoandn pretret zeej jubilaris Niejhoes, um-

ringd deur ziene vakbreurs. Let op t feestelijke Rood Wit Blauw op n achtergrond en n versierdn stoel van n jubilaris.

1 Kinos	21	40
2 Jan(tje) Slagers	22 Beernd Wiggers	41 Peddemors
3 jubilaris Nijhuis (de Muske)	23	42
4 Drent	24 Albert ter Riet	43 Morskiefte
5	25	44
6 Nijhof (n Poedel)	26	45 Ten Dam
7 Hilverink sr.	27	46 Roelof Kremer
8	28 Geerts	47 Kolner
9	29	48 Willem ten Thije
10 Kamperman	30	49 An Vloedbeld
11 Ballast	31 Arend Hondebrink	50 Snijders
12 Geelen	32 Kokenberg	51 Johan Kevelham
13 Jan Lucas	33 Vloedbeld	52 Hennik Smit (oet n Cuba)
14 Jenneboer	34 Tip	53
15	35 Van de Riet	54 Bernard Bretveld
16 Boswinkel	(later bedrijfsleider)	55 Mulder
17 Mulder	36 Hartkamp (bedrijfsleider)	56 Keizer
18 Jantje Bloemendaal	37 Stijnenbosch	57
19 Van de Veen	38 Bosch	58 Reuver
20 Albert Loo	39 Hennik Kempers	

En dan nog efkes dit:

t Was gebroekelijk dat leu in de loop van t joar woarin ze jubileerdn, ne Koninklijke onderscheiding kreeg. Wiej hebt nooit begreppn woorum dr verschil wödn maakt tussen bazen en arbeiders. Ar-

beiders dee veertig joar in deenst wadh kreegn bronzen en bazen kreegn zilver.

Met dank an:

Arend Kevelham, Johan Kevelham en Arend Wisman.

De Onderlinge Ziekteverzekering St. Stephanus voor leden van de parochie Hertme 1930-1963

Anja Tanke

Tegenwoordig is het de normaalste zaak van de wereld: als er aan onze gezondheid iets mankeert, gaan we de dokter. En de rekening? In veel gevallen wordt die betaald door onze ziektekostenverzekering. Een gerust gevoel dat we niet zelf voor de (hoge) kosten opdraaien. Zo'n 125 jaar geleden was de situatie heel anders. Destijds richtten diverse grote bedrijven, onder andere uit sociaal oogpunt, voor hun werknemers een ziekenfonds op. Een hele verbetering en een zorg minder, want als je daar werkte, was je verzekerd. Het betekent dus ook dat een grote groep niet op de één of andere wijze verzekerd was tegen ziektekosten. Dit verhaal gaat over een groep mensen die op dit punt voor zichzelf moest zorgen en de wijze waarop ze dat gezamenlijk hebben aangepakt.

Inleiding

Door gebrek aan wetgeving was tot aan het begin van de 20e eeuw een verzekering tegen ziekte een vrijwillige aangelegenheid. In Hertme nemen schoolmeester J.B. Mensink en pastoor E.J. Kemperman het voortouw om te komen tot een zogenaamde ziekteverzekering voor inwoners van de parochie Hertme.

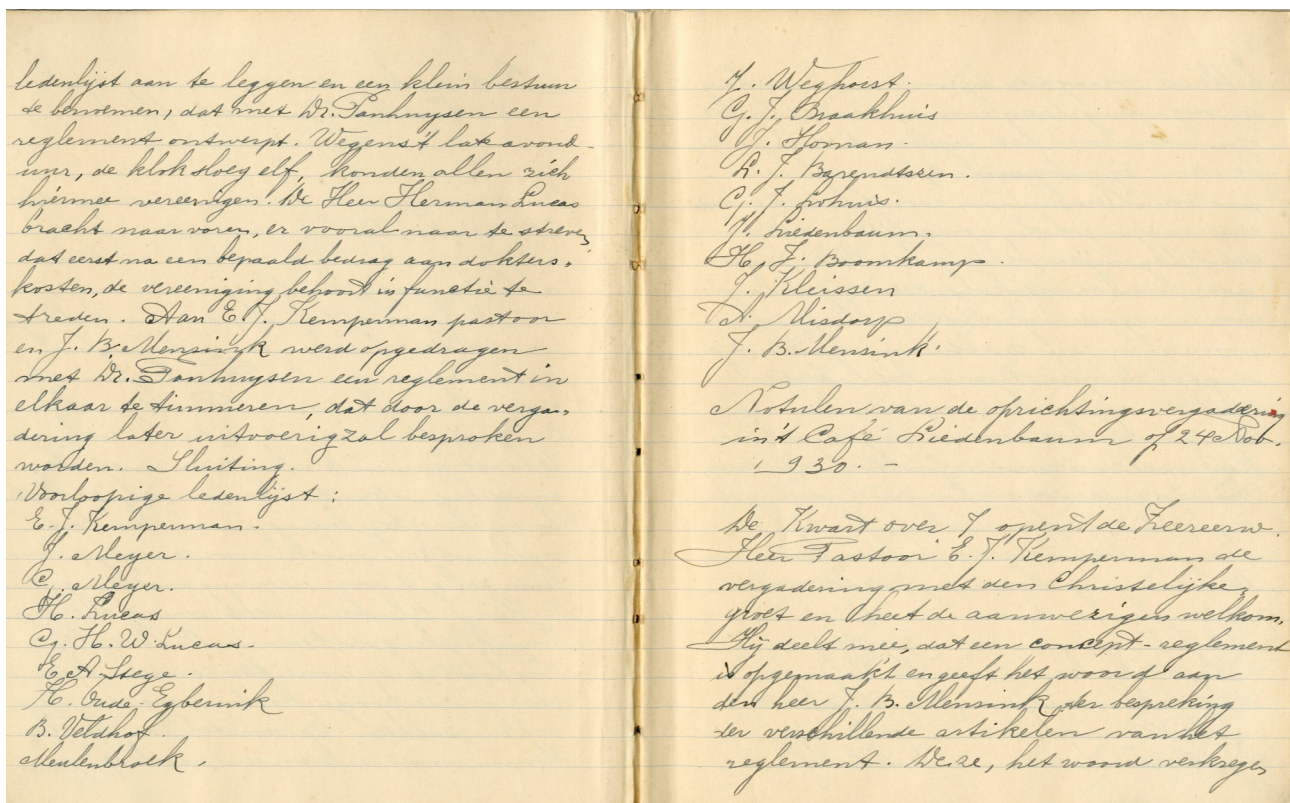
De verzekering bestaat niet meer, maar het archief van de Onderlinge Ziekteverzekering St. Stephanus is bewaard gebleven en kan nog steeds geraadpleegd worden in het Borns gemeentearchief. Qua omvang is het archief zeer beperkt, het bestaat slechts uit één archiefdoos, maar getuigt wel van een bijzonder plaatselijk initiatief: met elkaar en voor elkaar zorgen voor betaalbare ziektekosten.

Een stukje geschiedenis

Alvorens in te gaan op de Hertmese verzekering eerst een korte schets van het ziekenfondswezen in Nederland vanaf de 19e eeuw.

In de 19e eeuw ontstaan verschillende soorten ziekenfondsen, zoals commerciële fondsen, onderlinge arbeidersfondsen en fondsen opgericht door artsen en apothekers. Bij wet is nauwelijks iets geregeld. De overheid bepaalt uitsluitend welke verstrekkingen in de fondsen opgenomen zijn. De ziekenfondsverzekering is vrijwillig en in de praktijk zijn veel mensen niet verzekerd.

In 1908 geeft minister A. Kuyper in verband met een door de Kamers vast te stellen ziekwet opdracht om de bestaande verzekeringen op het ge-

Pagina uit de notulen. Links een deel van de allereerste vergadering op 8 november 1930, rechts de oprichtingsvergadering. Het handschrift is van meester Mensink.

bied van ziekengeld, ziektekosten en begrafeningsgeld in kaart te brengen. In onze gemeente zijn actief:

- Bornsche Ziekenfonds;
- Ondersteuningsfonds der machinefabriek "Holland";
- Ondersteuningsfonds der R.K. werkliedenvereniging "St. Jozef";
- Ondersteuningsfonds der stoomspinnerij en weverij voorheen S.J. Spanjaard;

Pas in 1941 wordt de eerste wettelijke regeling van kracht: het Ziekenfondsenbesluit. Voor grote groepen mensen komt dank zij deze regeling gezondheidszorg beschikbaar. Iedereen die verzekerd is voor de Ziektewet en een inkomen heeft beneden ziekenfondsgrens, te weten f 3000,- per jaar, moet zich bij een ziekenfonds voor de verplichte verzekering aanmelden. Het verstrekkingenpakket is gebaseerd op dat van de Duitse sociale verzekering. De verplichte verzekering wordt gefinancierd door inkomensafhankelijke werknemers- en werkgeverspremies. Door de financieringsgrondslag te wijzigen komt er meer geld beschikbaar voor de uitbreiding van de zorg.

De vrijwillige ziekenfondsverzekering van vóór het Ziekenfondsenbesluit bleef bestaan voor alle andere Nederlanders met een inkomen beneden de ziekenfondsgrens, zoals ambtenaren, zelfstandigen en bejaarden. De verplichte en de vrijwillige verzekeringen werden in 1957 aangevuld met een ziekenfondsverzekering voor 65⁺-ers: de bejaardenverzekering¹.

De oprichting van de vereniging

De eerste vergadering om te komen tot een ziekteverzekering vindt plaats op 8 november 1930 in café Liedenbaum. Als tijdelijk voorzitter treedt op schoolmeester J.B. Mensink. Hij is van mening dat de verzekering op de volgende grondslag zou moeten rusten: *"steunt elkander, als de kosten boven een zeker bedrag gaan"*. Negentien gezinshoofden van Hertme zijn bij de vergadering aanwezig: de heren E.J. Kemperman, J. Meijer, G. Meijer, H. Lucas, G.H. Lucas, E.A. Stege, H. Oude Egberink, B. Velt-hof, Meulenbroek, J. Weghorst, G.J. Braakhuis, J. Homan, L.J. Barendszen, G.J. Lohuis, J. Liedenbaum, H.J. Boomkamp, J. Kleissen, A. Misdorp en J.B. Mensink.

Wat staat er in het eerste reglement?

- Alle R.K. personen kunnen lid worden die naar oordeel van het bestuur een over goede gezondheid beschikken. Niet R.K. personen kunnen onder gelijke rechten lid worden, maar zij hebben geen enkel stemrecht.
- Personen ouder dan 45 jaar, die voordat zij deze leeftijd bereikten in Hertme woonden, kunnen na medische keuring (voor eigen rekening) lid worden als zij de dubbele contributie betalen.
- Personen ouder dan 60 jaar, die voordat deze leeftijd bereikten in Hertme woonden, kunnen na medische keuring (voor eigen rekening) lid worden, de contributie is 3x zo hoog als voor iemand in de categorie van 16 / 45 jaar.
- Leden die de leeftijd van 21 jaar bereikt hebben, hebben stemrecht tot het verkiezen van een te benoemen bestuur. Een gezin kan zich laten vertegenwoordigen door een gevolmachtigde. Elk gezin brengt één stem uit.
- Het bestuur bestaat uit vijf leden, een voorzitter, een secretaris / administrateur, een geestelijk adviseur (de pastoor van de parochie Hertme) en twee leden. De voorzitter en de secretaris vormen het dagelijks bestuur.
- De jaarvergadering vindt ieder jaar plaats in maart. Bij verzuim van de jaarvergadering zonder afmelding betaalt het lid f 1,-.
- De gelden worden door het bestuur belegd. Een batig saldo over een boekjaar wordt gestort in een reservefonds, te vormen tot een bedrag van minstens 10% van de te ontvangen jaarcontributie.
- Bij geschillen tussen verzekerden en het bestuur wordt in hoogste instantie beslist door een 'scheidsgerecht'. Dit gerecht bestaat uit drie leden: één namens het bestuur, één namens de verzekerde en de scheidsrechters benoemen samen de derde. Kunnen zij het niets eens worden, dan wordt deze aangewezen door het bestuur van het Wit Gele Kruis in Almelo.
- Uitsluitend verpleging in R.K. ziekenhuizen is toegestaan, noodgevallen uitgezonderd.
- De contributie is als volgt vastgesteld: voor volwassenen 40 cent per maand, voor kinderen 20 cent per maand. Elk gezin betaalt voor niet meer dan drie kinderen. Kostgangers en huisgenoten betalen 10 cent per maand.
- Het entreegeld bedraagt f 15,- per gezinshoofd en moet bij inschrijving worden voldaan.
- De verzekering keert uit als de dokterskosten aan huis en de dokters- en verplegingskosten in een ziekenhuis het bedrag van f 50,- overschrijden. (Feitelijk is er sprake van een eigen risico van f 50,-.)
- Uitsluitend verpleegkosten in de laagste klasse van het ziekenhuis worden vergoed.
- Geen recht op uitkering bij grove nalatigheid, dronkenschap, onzedelijke levenswijze als oorzaak voor een ziekenhuisopname. Geen recht op uitkering bij opname in een krankzinnigeninstituut of sanatorium.

Op voorstel van J. Homan wordt een voorlopige ledenlijst opgesteld en een klein bestuur benoemd. Besloten wordt dat Mensink en dokter Panhuijsen uit Borne samen met pastoor E.J. Kemperman een "reglement in elkaar timmeren".

Ruim twee weken later, op 24 november vindt de oprichtingsvergadering plaats. Het concept reglement is klaar en zal in z'n geheel worden voorgelezen en per artikel worden behandeld om fouten te voorkomen. Om 22.00 u., na ruim twee uur overleg en wikken en wegen slaken de aanwezigen een zucht van verlichting als het reglement eindelijk goedgekeurd kan worden.

De vergadering besluit tot het oprichten van een onderlinge verzekering. Daarmee wordt bedoeld een vereniging waarbij de winst op de exploitatie òf wordt uitgekeerd aan de leden, òf werd gebruikt om het pakket aan verstrekkingen te vergroten òf werd ondergebracht in reserves².

Het doel van de vereniging is: *voor de leden van de St. Stephanus, alsmede voor al hun huisgenooten, uitgezonderd dienstpersoneel, het risico te aanvaarden van dokterskosten thuis en dokters- en verplegingskosten in een ziekenhuis.*

Slechts 13 gezinshoofden (en daarmee hun gezinsleden) worden direct lid: E.J. Kemperman, J.B. Blenke, J.A. Homan, J.B. Mensink, J. Liedenbaum, G. Meijer, J. Meijer, G. Weghorst, A. Misdorp, B. Veldhof, E.A. Stege, G.H.W. Lucas en G.J. Braakhuis. Vrij snel na de oprichtingsvergadering worden ook lid: B. Zegger, H. Olde Veldhuis en J.W. Olthof. Er wordt gestemd over de bestuursfuncties, gekozen worden: J.B. Blenke voorzitter; J.B. Mensink secretaris-administrateur; G. Meijer, J. Liedenbaum en J.A. Homan leden; E.J. Kemperman geestelijk adviseur.

Bestuurs- en jaarvergaderingen

Bestuursvergaderingen worden gemiddeld vier keer per jaar gehouden. Meester Mensink schrijft dat deze plaatsvinden in de 'schoolkamer'. Tijdens de bestuursvergaderingen wordt de jaarvergadering voorbereid. Maar met name wordt besproken welke medische kosten vergoed dienen te worden op basis van het reglement. In de notulen worden met regelmaat van verzekeren de kwalen en de behandelend artsen genoemd. Als het bestuur er niet uitkomt of wel of niet uitgekeerd moet worden, worden inlichtingen ingewonnen bij ter zake kundige artsen of bij het Ziekenfonds Hengelo-Borne. Het bestuur doet zorgvuldig en consequent haar werk. In één geval betekende dat een lid een vergoeding voor ziekenvervoer per auto moest terugbetalen omdat later bleek dat uitbetaling niet met het reglement strookt. Een andere verzekerde, die een behandeling van zogenaamde 'radiumstralen' moet ondergaan, krijgt deze kosten vergoed.

Toch wordt niet iedereen geaccepteerd als lid. Als

pastoor Van de Grootveheen in 1938 lid wil worden, wordt zijn verzoek besproken in de jaarvergadering. De pastoor verlaat daarom tijdelijk de vergadering. Besloten wordt de pastoor, hij heeft diabetes, niet te accepteren als lid omdat er teveel onzekere consequenties voor de toekomst aan vastzitten.

Jaarvergaderingen worden gehouden in zaal Liedenbaum en zijn verplichte kost voor de leden. Wegblijven zonder afmelden wordt beboet. Jaarlijks terugkerende onderwerpen zijn het jaarverslag, de financiële situatie en de premie, het aantal leden (gezinnen), bestuursverkiezingen en wijzigingen in het reglement. Iedereen kan zijn zegje doen en dat levert soms flink discussies op. Meester Mensink notuleert het allemaal.

Eén van die discussies ontstaat rond het eigen risico. Het bedrag van f 50,- is voor een aantal leden een groot struikelblok. Als in 1937 een mooi bedrag in kas is, willen zij graag dat het eigen risico verlaagd wordt naar f 40,-. Tijdens de jaarvergadering van dat jaar lopen de gemoederen hoog op. Bestuurslid Meijer zegt dat hij als bestuurslid gaat bedanken als de meerderheid van de vergadering doorzet tot verlaging omdat hij degene is die naar de schuldeisers toe moet. Daarop verlaten een aantal leden boos de vergadering. De kwestie suddert door en bestuurslid Homan stapt een paar maanden later op. Tijdens de jaarvergadering van 1938 wordt opnieuw gestemd over de verlaging van het eigen risico: 6 van de 21 stemgerechtigden is voor verlaging. Daarmee is het voorstel afgewezen. Een jaar later stelt Homan zich weer verkiesbaar als bestuurslid.

De nieuwe parochie Zenderen

Pastoor Kemperman heeft in de kerk in Zenderen medegedeeld dat "in het gebouw" in Zenderen op 8 december 1930 een informatieavond wordt gehouden om het doel en het reglement van de nieuwe vereniging te bespreken. Dat heeft tot gevolg dat tijdens de eerstvolgende bestuursvergadering op 21 december vijf inwoners uit Zenderen zijn afgevaardigd. Meerdere gezinnen uit de binnenkort op te richten parochie Zenderen willen graag lid worden en tijdens de vergadering worden de zogenoemde "Zenderense rechten" onderwerp van gesprek. Het bestuur besluit op 28 december dat gezinnen uit de parochie Zenderen kunnen toetreden mits dat reglementair wordt vastgelegd; het dagelijks bestuur én een meerderheid van de bestuursleden uit leden van de parochie Hertme bestaat en Zenderense bestuursleden gekozen worden door leden van de parochie Zenderen.

Op 6 februari 1931 is de splitsing van de parochie Hertme een feit³. Het westelijk deel wordt afgesplitst in een nieuwe parochie Zenderen. De kersverse ziekteverzekering ziet haar werkingsgebied vrijwel direct na haar ontstaan een stuk kleiner worden.

Fol.	Maand	19
1932.	<i>Uitgaven</i> ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.
	Transport	Transport
Mai 15	Kwisantje J. Liedenbaum	Balans op 31 Dec. 1932.
Juni 29	Ten Tuuseheer / huur / contributie	Ontvangsten: f 561,99
October 26	C. H. W. Pines	Uitgaven 2 251,60
Dec. 31	San. Maakhuis gereedschap als te veel betaalde contributie over 1932	Batig saldo 3 36,39
		De administrateur J. B. Mensink.
October 29	C. H. W. Pines	De controle-commissie, inge- steld volgens besluit van de jaarvergadering van 25 Maart 1932, verklaart blokken en beschijven van den administrateur, te hebben gecontroleerd en te hebben in orde bevonden.
		Hertme, 19 Maart 1933. De commissie voornoemd: J. H. Liedenbaum B. R. Oudeveldhuis
	Transporteeren	Transporteeren

Pagina uit het kasboek van de vereniging.

Uiteindelijk gaat het allemaal niet door. Meester Mensink heeft niets vermeld van een motivering waarom gezinnen uit de parochie Zenderen niet deel kunnen nemen aan de ziekteverzekering. Hij vermeldt in het jaarverslag over 1930: "Pogingen om met Zenderen één vereniging te vormen, leden schipbreuk".

Medio 1952 is er toch een (eigen) ziekteverzekering opgericht in Zenderen voor inwoners van Zenderen.

Innen van contributie

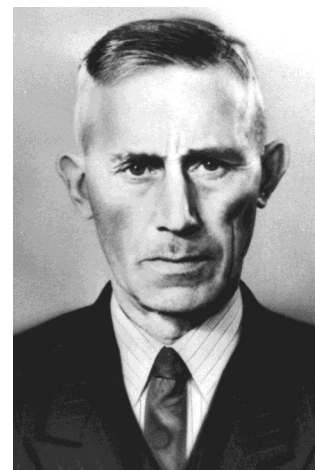
Het innen van de contributie was een taak van administrateur Mensink. In de praktijk betekent dat hij zes keer per jaar op de fiets langs alle gezinshoofden gaat om geld op te halen. Tijdens de jaarvergadering van 1935 wordt besloten om bij wijze van proef het innen bij inschrijving te laten verlopen.

Het gezin Stege is de laagste inschrijver met f 5,-. Het gezinshoofd waartoe de zogenaamde bode behoort, is aansprakelijk en de gelden moeten voor de 15^e van de maand bij Mensink worden afgedragen. Kennelijk is deze werkwijze goed bevallen. In de daarop volgende jaren worden deze opnieuw geïnd

op basis inschrijving door verschillende Hertmese gezinnen. Deze wijze van contributie innen wordt aangehouden tot 1964. De laatste 15 jaar is Bernard Oude Veldhuis steeds de goedkoopste of enige inschrijver. In 1949 vraagt hij f 15,-. In 1963 ontvangt hij f 70,- voor 36 gezinnen, waarvan er een aantal niet (meer) in Hertme wonen. Misschien wel gelukkig voor hem, gaat het gezin Meijer uit Bornerbroek vanaf 1952 per giro betalen.

Periode 1940-1945

Eind 1940 heeft de verzekering een mooi bedrag op het spaarbankboekje staan: f 846,86. Slechts één jaar eerder was het saldo nog hoger. Maar in 1941 wordt administrateur Mensink geconfronteerd met de ziektekosten van de zoon van één van de leden, een jonge soldaat. Tijdens de jaarvergadering in 1941 wordt daarom besloten tot een contributieverhoging van 25%. Het batig saldo over 1941 is 24 cent. Als gevolg hiervan zijn niet alle rekeningen betaald. Mensink heeft de rekeningen van de ziektekosten opgevraagd en deze opgestuurd naar het Ministerie van Defensie, ongetwijfeld met de hoop dat deze voor betaling zal zorgen. Omdat de financi-

*J. Liedenbaum**J.A. Homan**W.G. Meijer**J.B. Blenke*

ële situatie van de verzekering precair is, wordt tijdens de jaarvergadering van 1942 besloten dat alle leden twee maanden extra noodpremie betalen.

De in werkingtreding van het Ziekenfondsbesluit op 1 november 1941 heeft ook gevolgen voor de Hertmese verzekering. Drie gezinshoofden worden verplicht ingeschreven bij een ziekenfonds, te weten: Liedenbaum, Monnick en Olde Veldhuis. In de notulen wordt genoteerd "met overmacht gedwongen", want men wil graag lid blijven. Zij gaan *f* 0,25 per jaar betalen maar kunnen geen aanspraken maken op vergoedingen. Bij een eventuele herintreding worden geen entreekosten berekend.

Een nieuw begin

De laatste notulen in de oorlogsperiode zijn van de jaarvergadering van 26 mei 1942. Op de eerstvolgende pagina in hetzelfde schrift, schrijft meester Mensink de notulen van de eerste ledenvergadering na de oorlog van 8 januari 1946.

Allereerst ligt de vraag voor hoe het nu verder moet met de vereniging: opheffen of voortzetten. De aanwezigen besluiten om de vereniging voort te zetten. Daarom wordt direct een nieuw bestuur gekozen dat bestaat uit J.B. Blenke, J.B. Mensink, J.A. Homan, G.H.W. Lucas en W.G. Meijer. De contributie wordt nog maar drie of vier keer per jaar geïnd. Het inschrijfsysteem voor de inning ervan, zoals als dat voor de oorlog is ingesteld, blijft van kracht.

Ook de administratie wordt op orde gebracht. Mensink geeft iedereen de gelegenheid om op zondag 14 januari met het trouwboekje bij hem langs te komen. Hij schrijft 21 gezinnen in.

Kennelijk heeft de vereniging geheel stilgelegen tussen mei 1942 en januari 1946. Er zijn geen notulen, geen uitkeringen gedaan voor medische kosten en de ledenadministratie is niet bijgewerkt.

Het bestuur verricht haar werk op identieke wijze als voor de oorlog. In de bestuursvergaderingen worden de vergoedingen voor medische kosten ten ge-

volge van diverse kwalen van verzekerden besproken. Zo nodig worden staande de vergadering inlichtingen ingewonnen bij de huisarts van de verzekerde of bij diens specialist. Het bestuur wikt en weegt, toetst zeer zorgvuldig het reglement en gaat consequent te werk. Maar feitelijk komt het er op neer, dat de volledige ziektegeschiedenis van verzekerden die rekeningen indienen, bekend is bij alle bestuursleden.

Verder bereidt het bestuur de jaarvergaderingen en voorstellen voor contributieverhogingen en wijzigingen van het reglement voor.

Waardering voor meester Mensink

In de jaarvergadering van 1947 wordt een voorstel aangenomen om de administrateur Mensink te belonen met een hogere vergoeding (hij ontvangt nu *f* 10,- per jaar) voor het werk dat hij voor de vereniging doet, naast als het andere goede werk dat hij verricht voor de Hertmese gemeenschap. Hij wijst het voorstel van de hand en geeft aan tevreden te zijn met de huidige vergoeding. Tijdens de jaarvergadering van 1948 accepteert Mensink wel een verhoging van de onkostenvergoeding van *f* 25,-. Het wordt hem met terugwerkende kracht toegekend met ingang van 1947.

Stijgende kosten en vergoedingen

Vanaf eind jaren '40 stijgen de medische kosten die voor vergoeding in aanmerking komen. De contributie wordt daarom in de komende jaren telkens verhoogd om de aan de verplichtingen te kunnen voldoen. In 1951 betalen volwassenen *f* 1,50 en kinderen 75 cent per maand. Maar ook de hoogte van vergoedingen worden besproken in de jaarvergaderingen. Vanaf 1950 keert de verzekering een bedrag van *f* 50,- voor de kosten van een bevalling. Leden discussiëren over het eigen risico en alle uitgekeerde bedragen per gezin worden in de vergadering voorgelezen. Niets blijft dus geheim.

J.B. Mensink

De opheffing

Hoewel er jaarlijks een aardig bedrag in kas is, is de buffer maar klein, gaan de leden meer contributie betalen en wordt het eigen risico hoger. In 1961 wordt de contributie verhoogd naar f 8,- voor volwassenen en f 2,50 voor kinderen per maand. Uit onderzoek van het bestuur blijkt dat dit bedragen zijn die ook door andere verzekeringen berekend worden. De verhoging zorgt er voor dat de vereniging meer reserves krijgt.

In 1963 wordt de financiële toestand van de verzekering snel slechter, er zijn hoge rekeningen. Het bestuur weet dat er nog voor een groot bedrag uitgekeerd moet worden en een aantal leden heeft een betalingsachterstand van de contributie.

Inmiddels heeft het bestuur twee personen aangewezen om informerende gesprekken te voeren met de verzekeringsinstelling van de katholieke A.B.T.B. Deze vraagt nu allerlei financiële gegevens op en de leden worden gevraagd een lange vragenlijst in te vullen.

Het bestuur wil in de ledenvergadering een gezamenlijk besluit nemen. Men komt eensgezind tot de conclusie dat samenwerking met A.B.T.B. de beste keuze is als de voorwaarden niet al te ongunstig zijn.

Tijdens de laatste bestuursvergadering op 9 december 1963 worden de ingevulde vragenlijsten besproken. De uitkomsten daarvan zijn niet rooskleurig. Slechts een kwart van de gezinnen wordt zonder voorbehoud direct geaccepteerd door de A.B.T.B. Uit correspondentie blijkt dat zes gezinnen niet in aanmerking komen vanwege gezondheidsredenen en/of leeftijd. De overigen moeten verplicht en bloc overschrijven of dienen eerst nog aanvullende keu-

Bestuursleden:	Functie:	Vanaf:	Datum laatste hervkiezing:
Blenke, J.B.	voorzitter	07-12-1930 08-01-1946	26-05-1942 30-03-1962
Grootevheen, S.J. van de	geestelijk adviseur	1937	
Holtel, J.F.M.	geestelijk adviseur	13-01-1936	1937
Homan, J.A.	lid penningmeester	07-12-1930 20-03-1938 08-01-1946	tot 25-07-1937 26-05-1942 22-03-1952
Kemperman, J.E.	geestelijk adviseur	07-12-1930	1935
Liedenbaum, J.	lid	07-12-1930	26-05-1942
Lucas, G.H.W.	lid	08-01-1946	22-03-1952
Mensink, J.B.	secretaris/ administrateur	07-12-1930 08-01-1946	27-04-1941 27-03-1963
Meijer, G.	lid	07-12-1930	27-04-1941
Meijer, W.G.	lid	08-01-1946	27-03-1963
Schabbink, G.J.H.	lid	15-03-1953	30-03-1962
Stege, E.A.	lid	15-03-1953	30-03-1962

ringen te ondergaan. Voor een groot deel van de verzekerden houdt acceptatie bij A.B.T.B. een duurdere verzekering in.

Meester Mensink schrijft in februari 1964 een brief naar de A.B.T.B. met de mededeling "*dat wij bij een andere verzekering zijn ondergebracht*". Niet vermeld wordt welke. Het "wij" duidt er wel op dat alle verzekerden tezamen zijn overgedragen. Het weerspiegelt dan volledig het door hem uitgesprokene "*steunt elkander, als de kosten boven een zeker bedrag gaan*", in de eerste vergadering. Met andere woorden: we doen het samen en zorgen er op die manier voor, dat medeverzekerden, ook bij de nieuwe verzekering, niet voor hoge premies komen te staan.

Zo komt toch nog een abrupt einde aan een bijzonder plaatselijk initiatief dat ruim 33 jaar heeft bestaan, dat voorzag in een duidelijke behoefte en werd gedragen door inwoners van Hertme.

Noten:

1. www.kenniscentrumhistoriezorgverzekeraars.nl
2. www.inghist.nl/pdf/zorgverzekeraars
3. <http://www.heemkundegroep Hertme.nl>
4. De foto's op pagina 20 zijn beschikbaar gesteld door J. Kolner.

De familie Wensink-Gervink in Borne

Martin Thiehatten

Aan de Koppelsbrink 10 in Borne woont de familie Wensink-Gervink. Achter op hun grond staat een schuur, die in vroeger jaren bekend stond als het klopjeshuis van de Meijersklop. Daar woonde in 1762 dochter Geertruid van hofmeijer Herman Helmich als klopje. Daarna wordt het klopjeshuis eigendom van de familie Rutgers, die het in 1790 verkoopt aan Derk Gervink. In de door de familie Wensink-Gervink beschikbaar gestelde akten blijkt nog twee keer een familieverband te bestaan tussen de families Gervink en Wensink. Gervink heet oorspronkelijk Gerberink en die naam wordt een korte periode opnieuw gebruikt.

Derk Gervink vestigt zich in Borne

In 1790 komt Derk Gervink in Borne wonen. Hij is timmerman en afkomstig uit het Duitse Alstätte, waar hij in 1757 is geboren. Zijn vader is Jan Gerberink en zijn moeder Maria Engberink. Derk gaat zijn achternaam anders schrijven dan zijn vader. De reden dat hij naar Borne komt is duidelijk. Want op 22 november 1790 trouwt hij met Maria Velthuis. Maria is geboren in het Duitse Alstee in Munsterland, maar in een document uit 1771 blijkt dat Janna Velthuijs het Bornse veld woont.

Testament van Janna Velthuijs uit 1771

Joh. Gerh. Wolt. Westerlo, van wegens Hogere Overheid verwalter en Rigter van Borne, doe cond en Certificere in en mits desen voor de waarheid dat voor mij en assessoren Reijnt Grotenhoff en Jan Gerritsen ter Bekken erschienen is Janna Velthuijs, sijnde siek van lighaam en bedlegerig dogh haar verstand en duidelijke uitspraken volkomen magtig sijnde. Sij geassisteert met Hendrik ten Mitsdorp als haaren adhane actum verkoren en geregelijk toe gelatenen mombaar. Verklarenden sij Testatrix overweginge genomen te hebben de zwakheid en vergankelijkheid des menselijken levens, den sekerheid des doods en de onsekeren tijd en ure van dien, derhalven voorgenomen te hebben niet van dese wereld te scheijden voor en aleer sij van haare tijdelijke goederen haar van Godt op dese aarde verleent hadde gedisponeert ende bestelt, waar toe sij dan onder assistentie als voren tredende. Soo is het dat sij Testatrix nae alvorens haare onsterfelijke siele soo ras die van haar lichaam sal komen te verhuysen in de handen van God haren Schepper en haar lichaam de aarde met een eerlijke gegraaffenis aanbevelende. Aan haar Nigte Marijken Velthuijs preelegateert haar Kasten en haar beste kleed. Voorts institueert en stelt sij Testatrix tot haare eenige en erve der sele Erfgenamen in alle haare natelatene en met den dood te ontruijmene goederen, beweeglijke en onbeweeglijke actien en Grediten, de gesamenlijke Kinderen van haar Broeder Lucas ten Velthuijs, met name van Jan ten Velthuijs, Hendrikus ten Velthuijs en Antonij ten Velthuijs voorts Janna ten Velthuijs, Geertruid ten Velthuijs en Maria ten Velthuijs met

dit beding dat voornoemde drie, soonen na haare Testatrices dood sullen hebben en genieten het halve huijs met de daar toe gehorende grond gelegen op het Bornse velt tussen de huijsen van Berend Abbink en Bartus Mulder, thans door Gerhardus Jansen bewoond wordenden. En de voornoemden drie dogters van haar Testatrices Broeder Lucas ten Velthuijs, een Capitaal van drie hondert Carolij guldens met die daarop als dan verlopene Interesten gevestigd in de wederhalfte van het voornoemde huijs thans door Jan Olthof bewoond wordende, alles deselve daar en in egale portien instituerende bij desen. Met dit expres beding nogthans dat haar Testatrices Broeder Lucas ten Velthuijs den tijd sijnes levens lang den opkomsten van vrugten of interessen van het voornoemden halven huijs en Capitaal sal trekken en genieten. Voorts wil sij Testatrix dat ingevallen eene van de voornoemden haare Nigten sig tot den Geestelijken Staat mogte begeven die selve als dan voor de anderen sal trekken en genieten haar Testrices, gestikte Sitsen Deeken alsmede een tinnen Bedde Flesse, deselve daar in als procelegaterende bij desen. Alle het gene voorschreven, haar Testatrice onder assistentie als vooren wederom van woort tot woord, duidelijk en distinktelijk voorgelesen sijnde heeft sij alnog verklaard dit te zijn haar Testament en uijterste willen verklarende daartoe getreden te zijn uijt suiveren vrijen en onbedwongen wille sonder opmerkinge van gewant. Willende sij testatrix dat het selve nae hare sal nae geleefd worden en kragt hebben het sij als testament codicil giften ter zake des doods ofte sonder de levendigen ofte soo en als het selve best nae regten soude kunnen en mogen bestaan, schoon alle Solemnitejten naer regten of gewoonten vereijst hier in niet mogten zijn, geobserveert en in agt genomen.

Ze heeft haar testament in volledige vrije wil zonder dwang opgemaakt.

Janna maakt een testament op, waarin een deel van haar nalatenschap naar Maria ten Velthuijs gaat, een dochter van Janna's broer Lucas. Maria krijgt 300 Carolij guldens en haar vader Lucas een huis met bijbehorende grond op het Bornse veld. Vermoedelijk is deze Maria ten Velthuijs, dochter

van Lucas ten Velthuijs en nichtje van Janna Velthuijs dezelfde als de Maria, die trouwt met Derk Gervink (Gerberink). De relatie met Borne is daarmee dan ook duidelijk.

Het klopjeshuis bij de Meijershof

Hendricus Rutgers en zijn huisvrouw Johanna Esscherink bewonen in het dorp Borne een huis en erf, Sectie D nummer 284, groot 3 are en 40 centiare, gelegen aan de Koppelsbrink, maar kunnen de kosten niet meer opbrengen. Ze besluiten op 12 mei 1790 hun huis, samen met het klopjeshuis, te verkopen aan Derk Gervink. Nadat ze hun huis hebben verkocht, gaan ze op 20 mei 1790 van Derk Gervink het klopjeshuis huren voor f. 10,00 per jaar voor een periode van 6 jaar. Daarbij wordt vastgelegd, dat het huisje één gebond groter wordt gemaakt en dat ze gebruikrecht van de waterput hebben. Verder krijgen ze het recht, om mest en as te storten aan de noordzijde van het huisje. Als de appelbomen vrucht dragen, moeten ze daarvan elk jaar een schepel afgeven aan Derk Gervink.

Het huwelijk van Derk met Maria Velthuis duurt niet lang, want Maria sterft voor 1 januari 1796 en Derk maakt in dat jaar plannen om te hertrouwen met Joanna Mulhof. Dat is een reden voor de familie van Maria, om alle goederen, die zij in het huwelijk met Derk heeft ingebracht, op te eisen.

Hij is geen bloedverwant van Maria Velthuis en totdat de Franse wetten in Nederland in 1811 zijn ingevoerd wordt standaard niet getrouwd in gemeenschap van goederen. Alle goederen, die Maria in het huwelijk heeft ingebracht, gaan daarom volgens de geldende wet terug naar haar familie. Derk mag het bed met de kussens en slopen en vier bedlakens behouden. Hij krijgt één jaar de tijd, om de spullen van Maria aan haar familie te geven, waarbij hij voor dat jaar f 24,00 moet betalen.

Op 16 juli 1796 gaat Derk in ondertrouw met Johanna Mulhof, waarna ze op 6 augustus 1796 trouwen. Maar daar laat hun huwelijksacte een andere trouwdatum zien.

Huwelijksakte Derk Gervink en Johanna Mulhof

Op heden dato ondergeschreven Den 15 Juli 1796 is ter eeren Gods en tot voortplantinge en vermeerderinge des menschelijke Geslages van wederzieds houwelyks vrinden een Christelyk en wettelyk houwelyk opgestaan beraamd en Gesloten tusschen den eerbaaren en vroemen Jongman derk Gervink in het Dorp Borne als Bruijdgom ter eener zide en van de vrome jonge dogter Johanna mulhof op het Bornebroek Gerigten van Borne Als Bruijd ter ander zijde. En verders Behoeven Bruijdgom en

Klopjeshuis bij de Meijershof

bruijd malkanderen niet te overlaten voor of al eer de tiedelijke dood haar komt te scheijden en anders in dier gevolgen haar na de voorgaande kerkelijke proklamatiën in den houwelyken staat te bevestigen en te volherden in leven gelijk kristelijke en vrome eheluyden betaamt. Verders op voorwaarden en Conditien hijr naar beschreven als volgt

Ten 1: Zoo Belooft de Bruijdgom Zijn L: en toekoomen Bruijd bij hem in te haalen op het eijgendommelijke Plaatsijen Genaamt Gervink Geleegen in Binnen Borne.

Ten 2: Zoo belooft en maken Bruijdgom en Bruijd malkanderen al haare Goederen op het langst levende.

Dit Alles Gedaan Sonder Aerg ogte List In oijrkonde der Waarheid is dit houwelyk van Bruijdgom en bruijd neffens vrinden getekend en ondergetekend Den 15 Julij 1796

Bornebroek Den 15 Julij 1796

In deze akte is sprake van de trouwdatum 15 juli 1796, terwijl in de officiële gegevens 6 augustus 1796 staat. Hier is waarschijnlijk sprake van het R.K. huwelijk op 15 juli 1796, terwijl formeel in die tijd huwelijken, geboorten en overlijdens werden beschreven door de dominee van de protestantse kerk. Eerst in 1811 is door de Fransen het burgerlijk wetboek ingesteld, waarna deze zaken door de gemeente worden vastgelegd. Verondersteld kan worden, dat ze na hun R.K. kerkelijk huwelijk bij de N.H. dominee hun huwelijk hebben aangekondigd. Daarbij gingen ze in ondertrouw, werd op 3 achtereenvolgende zondagen hun trouwplan verkondigd en konden ze op 6 augustus hun huwelijk laten registreren. Maar voor hen als katholieken gold alleen het huwelijk, dat door de katholieke priester werd voltrokken en ingezegend.

In de huwelijksacte laten ze vastleggen, dat bij overlijden van een hunner, de langstlevende al hun gezamenlijke goederen mag behouden. Kennelijk wil Derk niet weer het risico lopen om als weduwnaar opnieuw allerlei goederen te moeten afstaan aan de familie van zijn overleden vrouw.

Johanna is spinster en afkomstig uit Bornerbroek, waar ze in 1762 is geboren. Johanna is de dochter van het Jan Mulhof en Janna Bartelink, die op het boerenbedrijf Bartelink in Bornerbroek wonen.

Derk en Johanna krijgen twee kinderen. Eerst een dochter, Anna Catharina, die de achternaam Gervink krijgt. Daarna wordt op 25 september 1803 hun zoon Joannes Antonius geboren. Hij wordt ingeschreven met de achternaam Gerberink, de achternaam van zijn grootvader.

De welvaart van Derk Gervink

Het gaat Derk Gervink financieel goed, want op 2 augustus 1805 koopt hij een stuk grond groot 4 schepel en gelegen in de Stroon Esch (nu Stroom Esch geheten) te Hertme voor de prijs van f 200,00 van Abraham Klumpers. Deze had het stuk land in bezit gekregen als erfgenaam van Sara Klumpers, die het op 15 mei 1800 voor f 230,00 had gekocht van Jan Beernink.

Dan volgt er een periode, dat het Derk niet zo voor de wind gaat, want op 1 december 1823 belenen Derk en echtgenote hun woonhuis, hofgrond en klopjeshuis voor f 300,00 aan Teunis Bussemaker. Vanaf 29 november 1823 tot 29 november 1828 betaalt Derk Gervink jaarlijks f 19,00 met een rente van 9 procent, zolang de koopenningen niet zijn afgelost. Kennelijk heeft Derk zijn schuld aan Bussemaker afgelost, want in latere jaren is hij toch weer eigenaar van zijn huis en tuin.

Vuilverwerking in de 19^e eeuw

In het begin van de 19^e eeuw kent men nog geen riolering en vuilnisophaaldienst, dus de bewoners van het dorp moeten ergens hun as, vuilnis en mest (ontlasting) kwijt kunnen. Derk Gervink heeft een kuil naast zijn huis, waarin dat kan worden gestort. Hij verleent aan Fenneken Wilthuis een vergunning om daar haar mest te mogen storten, zonder dat zij daar enig recht toe heeft. Dit wordt door anderen betwist, maar op 25 april 1825 wordt dat recht bevestigd door de verklaring van de twee getuigen Hendrika Robers uit Dulder en Jan Lubbers uit Hertme. Kennelijk is niet iedereen het daar mee eens, maar voor Derk is het een mooie (en misschien ook nodige) bijverdienste.

Er wordt vaker het recht betwist om mest te storten, want in 1699 wordt daar ook een proces aan gewijd, zoals te lezen is in een akte van 7 juni 1699. Tonnis Gerrits ten Kate is eigenaar geworden van het huis van wijlen Wolter Jansen. Jan Hesselink betwist het recht van Tonnis Gerrits ten Kate om

mest, as, drek of vuilnis te vervoeren langs zijn huisje en tuin en het te storten recht tegenover zijn huis. Tonnis Gerrits ten Kate stelt, dat hij niet anders weet, dan dat het voordien altijd zo ging en dat er ook vrij en onbelemmerd over de gemeenschappelijke grond mocht worden gereden naar de turfschuur, die bij het huis van wijlen Wolter Jansen hoorde en dat de grond, waar voordien een huis heeft gestaan, hem tegenwoordig ook toebehoort. Ook het rijden over deze grond wordt door Hesselink betwist, die dat niet zal hoeven toestaan en verzoekt partijen om wederzijds getuigen te horen. Na horen van de wederzijdse getuigen wordt geconcludeerd, dat de eigenaar van het huis van wijlen Wolter Jansen niet gerechtigd is tot het rijden en storten van enige as, drek of vuilnis en dat hij verplicht wordt, binnen 14 dagen alle as en vuilnis van genoemde plaats te ruimen. Verder mag Jan Hesselink niet worden gehinderd om naar genoemde schuur te rijden. Eventuele kosten zijn voor de bewoner van wijlen Wolter Jansens huis. Aldus gevalideerd en uitgesproken is 7 Juni 1699.

De volgende generatie Gervink en de naam Gerberink

De zoon van Derk, Joannes Antonius wordt evenals zijn vader timmerman en trouwt op 19 mei 1836, 32-jarig oud, met de in 1813 te Borne geboren boeren dochter Fenneken Stoelers. Haar vader Antonie is gehuwd met Gesina Wansink (Wensink). Hier ontstaat een connectie tussen de families Gervink en Wensink.

Omdat in 1811 een grondwet is ingevoerd, wordt er vanaf dan in gemeenschap van goederen getrouwd. Fenneken overlijdt op 6 januari 1837 en Joannes hertrouwt daarna op 23 november 1837 met Hendrica (Bendina-Berendina) Lucas. Zij is tussen 1800 en 1818 geboren te Borne en sterft 10 november 1877 te Borne. Ze is de dochter van de landbouwer Hendrik Lucas en Euphemia ter Haar. Johannes en Hendrika krijgen zeven kinderen. De eerste drie krijgen de achternaam Gerberink, de volgende vier gaan door het leven met de achternaam Gervink. Als eerste wordt op 5 november 1838 Johanna Frederika geboren. Op 1 juli 1840 komt een levenloos kindje ter wereld. Dan komt op 7 december 1841 Frederikus, de laatste Gerberink.

Hendrikus meldt zich op 19 mei 1844 en krijgt de achternaam Gervink, evenals Euphemia, geboren op 15 november 1846, Maria op 17 augustus 1850 en Berendina op 24 maart 1853.

Het gaat financieel weer goed met de familie Gervink. Op 12 december 1842 verkoopt pastoor Johannes Hilbert uit Wierden een perceel hooiland gelegen te Borne Kadaster Sectie D, no 854 hooiland groot 42 roeden aan de Bornse timmerman Jannes Gervink voor een bedrag van f. 150,00.

Pastoor Hilbert verkreeg de grond bij erfenis van de heer Bramer, priester en pastoor te Borne, terwijl de grond abusievelijk in het kadaster ten name van Gezina Bramer stond.

Op 20 januari 1847 heeft J. Gervink zaagwerk laten verrichten te Delden (bij de zaagmolen?), waaronder 19 dennen, een hoeveelheid vuren en beukenhout. Totale kosten: f. 96,11.

Jannes is dus actief als een zelfstandige timmerman.

Bezit in de Stroom Esch

Omdat Jannes grond heeft in de Stroom Esch (nu Stroom Esch geheten) te Hertme, krijgt hij bij de verdeling van de markegronden een deel daarvan mee. Het is niet veel, want het is voor 0.63 aandelen. Ingevolge de verdeling van de markegronden van Zenderen en Bornerbroek wordt dit bij acte van 13 mei 1848 voor notaris Wilmink te Borne gepasseerd en wordt ten kantore van hypotheek te Almelo, den 13 juni 1848 deel 46 No. 87 aan Jannes Gervink voor 0.63 aandelen toegeedeeld, de percelen van gezegde marke en op het terrein, met het verdelingsnummer 46.

Op 1 januari 1854 moet Jannes Gervink de premie van f. 0,62 betalen aan de brandverzekering voor zijn aandeel in de *Onderlinge Waarborg Maatschappij voor Gebouwen* ter voldoening van de brandschade in 1853. Hiermee is duidelijk, dat huis, erf en klopjeshuis nog steeds in het bezit is van Jannes Gervink.

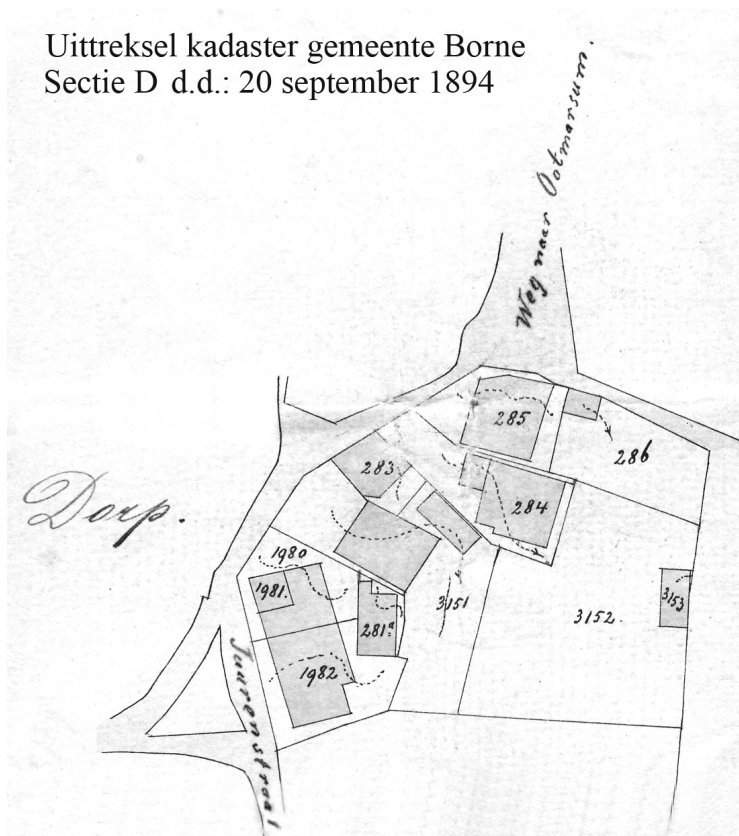
Jannes (Joannes) overlijdt 52 jaar oud op 13 januari 1856 en op 1 augustus 1856 ontvangen zijn erven het bewijs van aandeel in de *Onderlinge Waarborg Maatschappij voor Gebouwen*. Het betreft een stenen huis met pannen gedekt waarin timmermanswinkel staande te Borne no. 5 ter waarde van f.600,00 en een daarachter staand klein huisje gebouwd en met pannen gedekt no. 4 ter waarde van f. 100,00.

In de 19^e eeuw heeft men nog geen pensioen of AOW en Berendina (Hendrica), de weduwe van Jannes Gervink, heeft moeite om rond te komen. Op 14 december 1856 leent Berendina Lucas, weduwe van Jannes Gervink, f. 100,00 van Gradus Holtkamp te Saasveld onder belofte daarvan interest te betalen tegen vier percent per jaar.

Belangstelling Spanjaard voor bezit Gervink

14 mei 1895 wordt op verzoek van de heer Abraham Spanjaard te Almelo een uittreksel van het kadaster afgegeven van percelen in eigendom van

Uittreksel kadaster gemeente Borne Sectie D d.d.: 20 september 1894

Derk Gervink.

Derk Gervink wordt genoemd als timmerman te Borne. Daarin staat verder: Op 9 juni 1832 en op 18 februari 1886 heeft Derk Gervink in het dorp Borne een huis en erf, Sectie D nummer 284, groot 3 are en 40 centiare aan de Juurenstraat, die nu Brinkstraat heet.

Abraham Spanjaard is textielabrikant en derde generatie van de Spanjaard dynastie. Misschien wilde hij het pand met erf van de familie Gervink kopen, maar dat is niet doorgegaan, want de familie Gervink blijft de eigenaar.

Een andere tak van de familie Gervink

We gaan even terug in de tijd naar het echtpaar Johannes Antonius Gerberink en Hendrica Lucas. Hun derde kind is Frederikus Gerberink, geboren op 7 december 1841. Hij wordt fabrieksarbeider en noemt zich dan Frederik Gervink. Op 12 september 1878 trouwt hij met de 32-jarige Anneken Oonk. Anneken is in Borne geboren 14 mei 1846 en overlijdt op 9 juni 1914 te Borne. Ze is de dochter van de landbouwer en wever Hendrik Oonk en Hendrika Leferink. Het jonge paar heeft geld nodig en neemt een hypotheek op het grondbezit van Frederik. Op 24 augustus 1878 wordt een borderel van inschrijving¹⁾ getekend voor een bedrag van f. 1000,00 ten voordele van Bernardus Holtkamp, landbouwer, wonende te Saasveld, gemeente Weerselo en aldaar woonplaats kiezende ten zijnen huize tegen en ten laste van Frederik Gervink, fabrieksarbeider, wonen-

de te Borne. Het gaat om bouwland, tuin en heide van 80,68 are en twee huizen met erf in de gemeente Borne en 23,1 are hooiland in de gemeente Weerselo. Uit het register van huwelijksakten der gemeente Borne wordt daarom geëxtraheerd dat Fredrikus Gerberink en Anneken Oonk op de twaalfde september achttienhonderd achtenzeventig door huwelijk zijn verenigd.

Op 14 december 1937 ontvangt Fredericus Gervink een brief over een erfenis van de familie Oonk uit Meppen in Duitsland. Johannes Oonk in Meppen is op 28 april 1928 overleden en via zijn echtgenote delen 33 Nederlanders in de erfenis ter waarde van 3000 Rijksmark, waaronder Fredericus. Zijn overleden echtgenote Anna was waarschijnlijk een zus van de overleden Johannes Oonk.

Klopjeshuis in 2014

Het echtpaar Frederikus Gervink en Anneken Oonk krijgt 4 kinderen. Dat zijn:

- Johannes Hendrikus Gervink, geboren op 07-06-1881 te Borne en overleden op 22-10-1951 te Borne op 70-jarige leeftijd.
- Berendiena Hendrika Gervink, geboren op 01-09-1884 te Borne en overleden op 01-03-1959 te Borne op 74-jarige leeftijd.
- Herman Gervink, geboren in 1887 te Borne. Hij wordt smid en is overleden op 08-06-1937 te Hengelo.
- Antonius Franciscus Gervink, geboren in 1889 te Borne en overleden op 24-02-1890 te Borne.

Een relatie met de familie Reesink

Johannes trouwt, 36 jaar oud, op 16-11-1917 te Borne met Joanna Maria Reesink. Zij is geboren te Albergen op 20-08-1889 en is dan 28 jaar. Ze is de dochter van de wagenmaker/timmerman Gerrit Jan

Reesink en Aleida Vrongink. Joanna Maria is overleden op 09-08-1940 te Borne.

Op 3 november 1917 versturen ze een ondertrouwenkaart, waarop ze melden op 20 november 1917 te gaan trouwen en hun bruiloft te vieren aan de Koppelsbrink te Borne. Omdat ze volgens de bevolkingsregisters zijn gehuwd op 16 november zal op 20 november het kerkelijk huwelijk zijn ingezegend. De moeder van Joanna Maria woont in Albergen, een afstand die te groot is om naar Borne te komen voor de verjaardag van Joanna. Daarom stuurt ze haar dochter een aantal keren een felicitatiebrief. Deze briefjes, met de nodige taalfouten, zijn zeer aandoenlijk. Vandaar hieronder de tekst van een daarvan (met de geschreven spelfouten).

Albergen den 20 Augustus

Zeer beminde dogter

Heden op dezen dag wil ik u filiezeteren met de vermeederen uwer jaren en hoop dat die jaren die God u in dit leven nog mag sparen in gezondheid mag doorbrengen naar t lichaam maar o o lieve dogter blijf tog voor al gezond naar uwe ziel o o u zijt in zulke gevaarlijke om standigheden wand men hoord zoo menigmaal zulke slegte dingen u zult wel denken wat ziet moeder mij slegt aan o dat nu in het gehaal niet maar neem het mij niet kwalijk ik mag u tog wel waar schuwen het is eens s avonds laat of waar gij ook sijt wees tog altijd op uw hoede an dan bid nog eens om eenen zaligen staat daar hangt later zoo veel aan af en dan doet werk ter eene Gods wand het was de laatste tijd tog zoo warm geweest nu nog eens van harten gevilizieteert zoo vliegen de jaren agter elkander weg

Nu u hartelijk van mij gegroet uwe lievhebende moeder en vader

Nog een relatie tussen Gervink en Wensink

Berendiena trouwt, 33 jaar oud, op 05-10-1917 te Borne met Willem Gerrit Jan Lamm. Hij is fabrieksarbeider, geboren in 1882 te Borne en overleden op 18-02-1949 te Borne. Willem is de zoon van Johann August Christiaan Lamm, spoorwegbeambte en landbouwster Christina Wensink.

In 1917 komt er dus ook een connectie tussen de families Gervink en Wensink

¹⁾ **Borderel van inschrijving** (volgens Van Dale):

Uittreksel uit de akte van hypotheek, om de inschrijving daarvan in de openbare registers te verkrijgen, aan de bewaarder der hypotheeken door de schuldeiser of zijn gemachtigde ter hand gesteld.

Schenkeningen aan de vereniging. Tweede helft 2015

M. Thiehatten

Aan het Historisch Informatie Punt werden geschonken:

T. Boswenger	Collectie bidprentjes
Bussemakerhuis	DVD's Video's Borne
J. Deckwitz	Boeken, Oorlogskranten en veldnamenoverzicht Weerselo
Historisch museum Hengelo	Jaargangen 1926-28 tijdschriften Ned. Herv. Kerk Borne
E. Kwint	Foto's opgravingen Oude Stephanuskerk, kadasterkaart 1916 Borne Sectie A
A. Muller	Archief Jacobusschool
Onbekend	Boeken familie ten Cate
C. Ponten	Archief Johannesschool
Rijksarchief Zwolle	Boeken akten huwelijken en overlijden
B. Volkerink	Tegeltjes met afbeelding oude panden Borne

Het HIP dankt allen hiervoor hartelijk en houdt deze spullen voor bezoekers beschikbaar.

De vereniging ontving voor haar activiteiten in de Stefanshof van de familie Haak een automatisch projectiescherm en een beamer met plafondsteun. Dit is inmiddels in de zaal van de Stefanshof gemonteerd en tijdens de lezing over Willem Wilmink al in gebruik genomen.

Kopij gevraagd

Redactie

Geachte lezers.

De afgelopen acht jaren heeft u kunnen genieten van drie keer per jaar een *Boorn & Boerschop*. Voorheen was dat twee keer per jaar. Breken na acht vette jaren nu de magere jaren aan? De kopij voor ons blad dreigt op te drogen. Dit betreuren we ten zeerste, want we zijn er tot nu toe altijd weer in geslaagd om een volwaardig nummer uit te brengen. Echter als er niet op redelijke termijn meer kopij aangeleverd wordt, zullen we genoodzaakt zijn om het aantal bladzijden terug te brengen, dan wel het aantal nummers per jaar te reduceren tot twee. We zien dit met lede ogen aan en zouden dit ten zeerste betreuren.

Wij als redactie doen ons best, onder andere door mogelijke auteurs te benaderen en met regelmaat leest u verhalen die we wij zelf geschreven hebben. Maar:.... we kunnen het niet alleen!! Daarom doen we bij deze een beroep op u, onze leden –immers een verenigingsblad is vóór én van de leden- om artikelen aan te leveren. We hebben gelukkig een aantal schrijvers uit de club die regelmatig kopij aanleveren, maar we zouden die groep graag uitgebreid zien. Vooral “jongeren”, zodat in de toekomst het blad gewaarborgd blijft.

Ik hoor u al zeggen: “Maar dat kan ik niet...!” Nou, we zijn ervan overtuigd dat velen onder u het wel degelijk kunnen. En u hoeft het niet alleen te doen. Wij als redactie kunnen u helpen, alsmede de vereniging. Want ook het bestuur denkt met ons mee en heeft beloofd ons bij de zoektocht te ondersteunen. Misschien, bij voldoende belangstelling, wel met een herhaling van de cursus “schrijven van artikelen voor historische verenigingen”. Dus aarzel niet en neem contact met één van ons op.

Ons verenigingsblad bestaat deze maand 25 jaar. We hopen samen met u dat de volgende 25 jaar net zo succesvol zullen zijn als de afgelopen 25.

De redactie.

Nog leverbare uitgaven

Titel:

Titel:	Prijs:
Periodiek Boorn & Boerschop. Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne	€ 4,--
Bonje in Borne. Verwikkelingen rond de bouw van de nieuwe St. Stephanus kerk (Hans Gloerich)	€ 8,--
Borne, historie en volksverhalen. Jubileumuitgave van de Bornse Heemkundevereniging (1987)	€ 4,--
Grepen uit de historie van Borne. Deel 2, met zaakregister (1987 / Ria van Harten-Fransen)	€ 4,--
Kiek toch 's. Beeldkroniek over de gemeente (1988 / G.P. ter Braak & H. Noordhuis)	€ 10,--
Landweren, Borgen & Postwegen. (1990 / Ria van Harten-Fransen)	€ 4,--
Grenswisten rond de gemeente Borne. (1991 / Ria van Harten-Fransen)	€ 4,--
Veertig jaar later. Jubileumuitgave van de Bornse Heemkundevereniging, verhalenbundel (2002)	€ 4,--
Kadastrale atlas 1832 Borne / Weerselo. Met kaartenmap (2005 / H.C.O. Zwolle)	€ 15,--
De hof te Borne. 800 jaar geschiedenis van Borne. (2 ^e druk, 2006 / H. Woolderink)	€ 10,--
Van Nazareth tot Nazareth. Religieus erfgoed in Borne (2009 / Jaap Grootenboer)	€ 8,--
Van Borghende tot Borne. Een overzicht van de Bornse geschiedenis (2009 / Martin Thiehatten)	€ 12,--
Gerard Potcamp. Een Twents priester apostolisch vicaris tegen wil en dank (2011 / Hans Gloerich)	€ 20,--
Borne bij de tijd. 27 verhalen over het verleden van Borne (2012 / Hans Gloerich)	€ 10,--
De melbuul'n van Nazareth. Bijnamen in en om Borne (2012 / Leo Leurink)	€ 12,50
Borne uit die tijd gekenschetst. Potloodtekeningen van Oud Borne en oud Boornsen (Hans Leuwerink)	€ 19,50

Leden krijgen 10% korting. Prijzen zijn exclusief eventuele verzendkosten. Genoemde uitgaven zijn verkrijgbaar bij het Historisch Informatie Punt van onze vereniging, gevestigd in het Kulturhus. Het HIP is geopend op dinsdagmorgen en woensdagmorgen van 10 tot 12 uur.

Enkele uitgaven zijn ook verkrijgbaar bij de plaatselijke boekhandel.

Voor uw taxatie
van
onroerend goed

in verband met boedelscheiding,
suksessie - verkoop.

Tevens onteigeningsdeskundige en
boerderijen bemiddeling.

J.F.M. Hassels Mönning
makelaar en beëdigd taxateur
Lid Agrarische Sectie

Watertorenstr. 14 - Borne - Tel. 074-661581

**Honderd jaar
ervaring in drukwerk**

HASSINK DRUKKERS HAAKSBERGEN

Handelsstraat 1 - 7482 GW Haaksbergen
Postbus 177 - 7480 AD Haaksbergen
Telefoon (053) 572 17 77 - Telefax (053) 572 62 75
E-mail hdh@hassink.nl